



Evaluatie Nederlandse bijdrage aan missies en operaties in 2015

Jaarlijkse tussentijdse evaluatie op grond van het Toetsingskader 2014

Datum	18 mei 2016
Status	Definitief

Afkortingen

AMISOM	African Union Mission In Somalia
ACOTA	African Contingency and Training Assistance
ATFME	Air Task Force Middle East
CBMI	Capacity Building Mission in Iraq
CJIATF	Combined Joint Inter Agency Task Force
CMF	Combined Maritime Force
DDR	Disarmament Demobilization and Reintegration
DOPS	Directie Operaties
EUBAM	European Union Border Assistance Mission
EUCAP	European Union Capacity Building
EUFOR	European Union Force
EULEX	European Union Rule of Law Mission
EUMAM	European Union Military Advisory Mission
EUNAVFOR	European Union Naval Force
EUTM	European Union Training Mission
FRONTEX	Frontières Extérieures
IVS	Internationale Veiligheidsstrategie
ISAF	International Security Assistance Force
ISIS	Islamitische Staat in Irak en Syrië
KFOR	Kosovo Force
MFO	Multinational Force and Observers
MINUSMA	Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali
NATOPS	Nationale Operaties
OIR	Operation Inherent Resolve
RSM	Resolute Support Mission
SSD	Security Sector Development
SSR	Security Sector Reform
TAA	Train Advise Assist
UNAMA	United Nations Assistance Mission in Afghanistan
UNDOF	United Nations Disengagement Observer Force
UNMISS	United Nations Mission in South Sudan
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization
USCENTCOM	United States Central Command
USSC	United States Security Coordinator
VPD	Vessel Protection Detachment

Inhoud

Afkortingen	2
1 Inleiding	5
1.1 Beschouwen van inzet	6
1.2 Verantwoorden van inzet	6
1.3 Opbouw evaluatierapport	7
2 Expeditionaire inzet van Nederlandse militairen en civiele experts	8
2.1 Balkan	9
2.1.1 EUFOR Althea (Bosnië-Herzegovina)	9
2.1.2 KFOR (Kosovo)	10
2.1.3 EULEX (Kosovo)	10
2.2 Midden-Oosten	12
2.2.1 Strijd tegen ISIS (Irak) (ATFME en CBMI)	12
2.2.1.1 Politieke aspecten	13
2.2.1.2 Militaire aspecten	13
2.2.1.3 Voortgang	16
2.2.2 UNTSO (Libanon en Golan)	16
2.2.3 UNDOF (Golan)	17
2.2.4 MFO (Sinaï)	17
2.2.5 EUBAM (Rafah)	17
2.2.6 USSC (Jeruzalem en Ramallah)	18
2.3 Afrika	18
2.3.1 Operatie ATALANTA (oostkust Afrika)	19
2.3.1.1 Politieke aspecten	19
2.3.1.2 Militaire aspecten	20
2.3.1.3 Voortgang	23
2.3.2 EUTM (Somalië)	24
2.3.3 MINUSMA (Mali)	25
2.3.4 EUTM (Mali)	27
2.3.5 EUCAP Sahel (Mali)	28
2.3.6 UNMISS (Zuid-Sudan)	28
2.3.7 EUFOR CAR	30
2.3.8 EUMAM CAR	31
2.3.9 SSD (Burundi)	32
2.3.10 ACOTA (Burundi, Uganda, Niger, Burkino Faso)	32
2.4 Azië (Afghanistan)	33
2.4.1 NATO Resolute Support Mission (Afghanistan)	34
2.4.2 UNAMA (Afghanistan)	36
2.5 Internationale hoofdkwartieren	36
3 Nationale inzet	38
3.1 Nationale inzet (Koninkrijk der Nederlanden)	38
3.2 Inzet rond vlucht MH17	39

3.3	Vessel Protection Detachments (oostkust Afrika)	40
3.4	FRONTEX (buitengrenzen Schengengebied)	41
3.5	Grensbewaking en migratie	41
4	Slotbeschouwing	43
Bijlage 1	Juridische grondslag	44

1 Inleiding

In het Toetsingskader 2014 is vastgelegd dat het parlement iedere derde woensdag in mei kan beschikken over een tussentijdse evaluatie van lopende missies en operaties waaraan Nederlandse militaire eenheden deelnemen, opgesteld onder verantwoordelijkheid van de ministers van Defensie en van Buitenlandse Zaken.¹ Dit rapport voorziet in de verantwoording van de inzet van zowel militaire eenheden als de inzet van individuele militaire en civiele functionarissen in het kader van missies met een civiele en militaire component.² De deelneming aan civiele missies wordt in dit rapport niet behandeld. De inzet in het kader van strikt civiele missies is opgenomen in de reguliere verantwoording van de ministers van Buitenlandse Zaken, en Veiligheid & Justitie.³

In dit rapport worden geen uitspraken gedaan over de algehele effectiviteit van operaties of missies in een multinationale context. De beoordeling of algemene missiedoelstellingen worden of zijn behaald is ter beoordeling van de internationale organisatie die leiding geeft aan desbetreffende operatie of missie (VN, NAVO, EU). Dit rapport beperkt zich derhalve tot de beoordeling van de Nederlandse bijdrage, afgezet tegen eerdere inhoudelijke toezeggingen aan het parlement.

Dit rapport is geen omvattende verantwoording van inzet. De financiële verantwoording van inzet is opgenomen in het jaarverslag van Defensie. Ontwikkelingen van de veiligheidssituatie in de verschillende regio's zijn opgenomen in het jaarverslag over 2015 van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en de verantwoording van Nederlandse militaire gezondheidszorg tijdens inzet is opgenomen in het jaarverslag over 2015 van de Inspectie Militaire Gezondheidszorg. Voorts behandelt de Inspecteur Generaal Krijgsmacht inzet van Nederlandse militairen in zijn jaarverslag over 2015.

Zoals dit rapport zal bevestigen levert Nederland een internationaal gewaardeerde militaire bijdrage aan een groot aantal missies. Een deel van deze bijdrage is klein in omvang. Kleine bijdragen aan missies zijn altijd onderdeel van een bredere inzet, verbonden met de prioriteiten van het Nederlandse buitenlandse beleid⁴. Politiek-strategische overwegingen en banden met internationale partners spelen hierbij vaak een rol en soms zijn politieke verplichtingen leidend. Als Nederland in internationaal verband (bijv. binnen de EU, VN, NAVO) de totstandkoming van een missie steunt, ligt het voor de hand om ook zelf verantwoordelijkheid te nemen, mits mogelijk en het binnen het beleidskader past. Ook met een kleine maar hoogwaardige bijdrage kan Nederland (politieke) invloed uitoefenen.

1 Toetsingskader 2014, pagina 4, punt 5.

2 N.a.v. de motie Teeven, KST 29 521, Nr. 302.

3 Departementale jaarverslagen en beleidsevaluaties.

4 Zoals vastgelegd in de Internationale Veiligheidsstrategie van 2013 (KST 33694 nr. 1) en de aanvullende beleidsbrief van 2014 (KST 33694 nr. B)

1.1 **Beschouwen van inzet**

Het ministerie van Defensie beschouwt de inzet van Nederlandse militairen in operaties, missies en samenwerkingsprogramma's vanuit verschillende invalshoeken:

Monitoren

Het monitoren van de inzet van Nederlandse militairen gebeurt door zorg van de Directie Operaties (DOPS) op basis van frequente contacten met de ingezette functionarissen. Op werkniveau wordt hierbij intensief samengewerkt met andere betrokken ministeries, op hoog-ambtelijk niveau⁵ is er wekelijks overleg. Het monitoren heeft als doel de uitvoering van de inzet van Nederlandse militairen tijdig bij te sturen.

Evalueren

Het evalueren van de inzet van Nederlandse militairen gebeurt door de Afdeling Evaluaties in nauwe samenwerking met andere betrokken ministeries. De Afdeling Evaluaties is onafhankelijk gepositioneerd ten opzichte van de lijn die verantwoordelijk is voor de planning, voorbereiding en uitvoering van de inzet van Nederlandse militairen, maar heeft wel continue toegang tot alle relevante informatie en functionarissen. Het evalueren heeft als doel de inzet van Nederlandse militairen te verantwoorden.

Doorlichten

Het doorlichten van het beleid dat ten grondslag ligt aan de inzet van Nederlandse militairen gebeurt conform de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek⁶ door de Hoofddirectie Beleid. Deze beleidsdoorlichtingen worden begeleid door externe onafhankelijken en hebben als doel op hoofdlijnen de inzet van Nederlandse militairen te beoordelen in termen van doeltreffendheid en doelmatigheid. Voorbeelden zijn de beleidsdoorlichting 'Bescherming kwetsbare scheepvaart nabij Somalië' (2014) en het 'Budget Internationale Veiligheid' (2016).

1.2 **Verantwoorden van inzet**

De verantwoording van de inzet van Nederlandse militairen is gebaseerd op een vergelijking tussen de beoogde en de feitelijke inzet van Nederlandse militairen.

Formuleren evaluatievragen

Nationale besluiten⁷ over de inzet van Nederlandse militairen gelden als uitgangspunt voor de verantwoording. Voor de verantwoording wordt gebruik gemaakt van relevante aandachtspunten uit het Toetsingskader.

Verzamelen van informatie

De Afdeling Evaluaties start met het verzamelen van informatie tijdens de eerste voorbereidingen van de inzet van Nederlandse militairen. Systematisch wordt gerubriceerde en niet-gerubriceerde informatie verzameld uit:

5 De Stuurgroep Missies en Operaties (SMO) verzorgt de interdepartementale afstemming van militaire operaties en civiele missies.

6 RPE 2006, Staatscourant, nr. 18352, 11 september 2012.

7 Nationale besluiten over de inzet van Nederlandse militairen worden weergegeven in o.a. begrotingen, artikel-100 brieven, verslagen van ministeriële bijeenkomsten en overige kamerbrieven.

- waarnemingen (bijwonen operationeel overleg tijdens planning en uitvoering, bijwonen dagelijkse/wekelijkse operationele besprekingen, brengen van werkbezoeken);
- documenten (operationele documenten, *mission reviews*, resoluties, kamerbrieven);
- rapportages en eindevaluaties (incidenteel, dagelijks, wekelijks, eindrapportages);
- gesprekken (met ingezette Nederlandse sleutelfunctionarissen en met uitvoerings- en beleidsverantwoordelijken van de betrokken ministeries).

Analyseren van informatie

De informatie wordt gecontroleerd op actualiteit, juistheid, volledigheid en consistentie. De inzet van Nederlandse militairen en civiele experts geschiedt vrijwel altijd in breder internationaal verband zodat de voortgang of het resultaat niet direct aan de Nederlandse bijdrage is te relateren en vaak niet is te meten.⁸ De analyse richt zich dan tot een kwalitatieve verantwoording van de activiteiten van de ingezette Nederlandse militairen en civiele experts. Daarnaast wordt gekeken of de inzet van Nederlandse militairen is uitgevoerd binnen de afgesproken juridische en personele kaders.

Rapporteren

Conform het Toetsingskader staat in het jaarlijkse tussentijdse evaluatierapport de verantwoording van de inzet van Nederlandse militaire eenheden centraal. Om het beeld van de militaire inzet in volledigheid te schetsen wordt tevens een overzicht gegeven van de inzet van Nederlandse militairen in individueel verband en van de civiele experts bij missies met een civiele en een militaire component.

1.3 Opbouw evaluatierapport

Het rapport behandelt als eerste de expeditieaire inzet van militairen en civiele experts per regio, waaronder de inzet binnen internationale hoofdkwartieren. Aansluitend wordt een beknopt overzicht gegeven van de inzet van de krijgsmacht in het kader van nationale veiligheid.⁹ Hier is ook de inzet van militairen in 2015 in het kader van de beheersing van de MH17-crisis opgenomen. Het laatste hoofdstuk is een slotbeschouwing met een algemene beoordeling van de Nederlandse bijdragen aan missies. In de bijlage zijn de juridische kaders opgenomen.

⁸ KST 29 521, nr. 191, pagina 3 en 4.

⁹ Een uitgebreide beschouwing van de nationale inzet is opgenomen in het jaarverslag van Defensie over 2015.

2 Expeditionaire inzet van Nederlandse militairen en civiele experts

In 2015 zijn Nederlandse militaire eenheden¹⁰, individuele militairen en civiele experts in tal van operaties ingezet. Het accent van deze inzet lag op operaties, missies en samenwerkingsverbanden die bijdroegen aan de versterking van veiligheidsstructuren op de Balkan, de bestrijding van terrorisme, de bevordering van het Midden Oosten Vredesproces, capaciteitsopbouw en vredeshandhaving in Afrika en Azië.

Inzetduur

Nederlandse militairen worden in de regel voor maximaal zes maanden uitgezonden om de sociale impact voor de militair en zijn/haar relaties te beperken. Ook moet rekening worden gehouden met de mogelijke gevolgen van langdurige blootstelling aan levensbedreigende situaties, operationele risico's en barre leefomstandigheden. Bovendien moet in het belang van de vredesbedrijfsvoering de balans worden bewaakt tussen de beschikbaarheid op de organieke werkplek in Nederland en de beschikbaarheid in de missie.

De volgende overwegingen kunnen aanleiding vormen om een militair langer dan zes maanden uit te zenden:

- De individuele Nederlandse militair kan worden belast met een cruciale, leidinggevende functie op hoog rangniveau.¹¹
- De individuele Nederlandse militair wordt vaak ingezet in een complexe omgeving waarin het enige tijd vergt voordat de militair invloed kan uitoefenen op het verloop van de operatie of missie. Persoonlijke relaties moeten eerst worden opgebouwd en de dynamiek van de internationale omgeving moet worden doorgrond.
- De individuele Nederlandse militair wordt voor een operatie of missie geselecteerd op zijn/haar vaardigheid in de gevraagde specialisatie. Toch kan het enige tijd vergen om in het inzetgebied de benodigde dossierkennis op te bouwen.
- Bij geïntegreerd optreden worden functies binnen de operatie of missie ook vervuld door *officials* van internationale organisaties die in de meeste gevallen een jaar of enige jaren in dienst van een operatie of missie staan. Om voor deze groep een serieuze gesprekspartner te zijn, is het van belang niet slechts een 'vluchtige voorbijganger' te zijn.

De Commandant der Strijdkrachten maakt een vroegtijdige zorgvuldige afweging van alle factoren die de uitzendduur beïnvloeden. Zeker wanneer de militair langer dan zes maanden wordt uitgezonden moet hij/zij tijdig voor uitzending worden

10 De Krijgsmacht heeft in 2015 militaire eenheden ingezet in vier conventionele operaties: strijd tegen ISIS (zie hoofdstuk 2), Atalanta (zie hoofdstuk 3), MINUSMA en RSM (zie hoofdstuk 4).

11 Vaak het geval bij de inzet van vlag- en opperofficieren.

aangewezen, ook om de overname van de organieke werkzaamheden mogelijk te maken.

2.1 **Balkan**

Nederland en Europa hebben baat bij een stabiele en welvarende Balkanregio. Sinds de oorlogen in Kroatië, Bosnië-Herzegovina en Kosovo, die volgden op het uiteenvallen van Joegoslavië, spant de internationale gemeenschap zich in met een combinatie van diplomatieke, ontwikkelingssamenwerkings- en militaire middelen om de stabiliteit en de wederopbouw te bevorderen. Door de internationale gemeenschap worden militaire en civiele middelen ingezet in de operaties/missies EUFOR Althea¹², KFOR¹³ en EULEX Kosovo¹⁴. Met het geheel van deze operaties en missies levert de internationale gemeenschap een samenhangende bijdrage aan de versterking van de veiligheidsstructuren op de Balkan en daarmee aan de bevordering van de internationale rechtsorde. Hierbij is het van belang dat de internationale gemeenschap steeds minder uitvoerende taken op zich neemt en ook de adviserende rol langzaam terugdringt. Er is nu sprake van relatieve rust, maar de situatie in de regio is zeker nog niet duurzaam stabiel. Hierbij speelt een aantal factoren een rol, zoals een zwakke rechtsstaat, slechte sociaaleconomische situatie met een hoge jeugdwerkloosheid, regionale conflicten, grensoverschrijdende criminaliteit en radicalisering. In 2015 heeft de regio bovendien te maken gekregen met de migratiecrisis.

2.1.1 *EUFOR Althea (Bosnië-Herzegovina)*

Ontwikkelingen

Onder het non-executieve deel van het mandaat bevordert EUFOR Althea de zelfredzaamheid van de Bosnische strijdkrachten door het leveren van capaciteitsopbouw en training, zodat de Bosnische strijdkrachten zich op termijn kunnen ontwikkelen naar NAVO-standaarden. Daarnaast, beschikt de missie ook over een executieve component, die ingezet kan worden om de veiligheidssituatie te handhaven als dat nodig is. De missie ondersteunt zodoende de VN Hoge Vertegenwoordiger bij de uitvoering van de Dayton-akkoorden, en ondersteunt de Bosnische autoriteiten om voorwaarden te scheppen die een stabiel, vredig en multi-etnisch Bosnië- Herzegovina bevorderen. Met de bijdrage aan EUFOR Althea draagt Nederland bij aan de doelstellingen van de missie.

In Bosnië-Herzegovina was in 2015 sprake van relatieve rust, maar de situatie is niet stabiel. Hoewel Bosnië-Herzegovina in 2015 in het kader van het EU uitbreidingsproces met hulp van de internationale gemeenschap verdere stappen gezet heeft met hervormingen in het staatsbestel die uiteindelijk bij moeten dragen aan een stabiel politiek klimaat, is hiervan nog geen sprake. Politieke leiders stonden ook in 2015 regelmatig lijnrecht tegenover elkaar, waarbij de autoriteit van staatsinstellingen in twijfel werd getrokken. Enkele incidenten, zoals rondom de herdenking 20 jaar na de val van Srebrenica op 11 juli 2015, en daaraan verwant de

12 Officiële website van EUFOR Althea <http://www.euforbih.org>. Sterkte ongeveer 600 militairen uit 17 EU-lidstaten en 5 niet EU-lidstaten.

13 Officiële website van KFOR http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm. Sterkte ongeveer 4.600 militairen uit 21 NATO-lidstaten en 10 niet NATO-lidstaten. Zes landen leveren grote militaire contingenten (Oostenrijk, Duitsland, Italië, Slovenië, Turkije en de Verenigde Staten samen ruim 3.150 militairen).

14 Officiële website van EULEX <http://www.eulex-kosovo.eu>. Sterkte ongeveer 1.500 civiele en militaire medewerkers uit 28 EU-lidstaten en vijf niet EU-lidstaten.

arrestatie van Naser Oric in Zwitserland op verzoek van Servië, zorgde wederom voor spanningen tussen de Bosniërs en Bosnische Serviërs in met name Republika Srpska. Deze en andere voorvallen ondermijnen de toch al fragiele eenheid van het land.

Militaire activiteiten

In het najaar van 2015 is een assessment uitgevoerd van zogenoemde *Declared Units*. Dit zijn aangewezen eenheden van de Bosnische strijdkrachten die dienen te voldoen aan de NAVO-normen. Hierdoor zijn deze eenheden op termijn in staat deel te nemen aan EU- en/of NAVO-operaties. Om deze doelstelling te bereiken heeft EUFOR Althea het verzorgen van trainingen en advies aan de strijdkrachten van Bosnië-Herzegovina voortgezet. Nederland heeft in 2015 de uit drie officieren bestaande bijdrage aan EUFOR Althea gecontinueerd. De Nederlandse officieren hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan eerder het genoemde assessment.

2.1.2 *KFOR (Kosovo)*

Ontwikkelingen

KFOR heeft tot doel bij te dragen aan een veilige omgeving en de handhaving van de openbare orde in Kosovo. Dit doet KFOR door het ondersteunen van de ontwikkeling van een stabiel, democratisch, multi-etnisch en vredig Kosovo en de opbouw van de *Kosovo Security Forces*. KFOR waarborgt ook de bewegingsvrijheid van EULEX en andere internationale organisaties.

De politieke situatie in Kosovo werd in 2015 gekenmerkt door toenemende polarisatie tussen de in december 2014 aangetreden PDK-LDK-coalitie en de oppositie. Als gevolg van deze polarisatie, met incidenten met gebruik van traangas door de oppositie, heeft het parlement vanaf september nauwelijks kunnen functioneren. Hoewel op 25 augustus 2015 een akkoord werd gesloten tussen de partijen via *EU facilitated dialogue*, liepen spanningen tussen de twee landen op vanwege de Servische lobby tegen UNESCO-lidmaatschap van Kosovo (uiteindelijk kwam Kosovo stemmen te kort om lid te worden). Positief was de ondertekening op 27 oktober van de Stabilisatie en Associatieovereenkomst met de EU. De overeenkomst biedt een kader voor verdere hervormingen en toenadering tot de EU. Hiermee is een belangrijke stap gezet in het toetredingsproces, dat voor Kosovo overigens nog lang zal duren.¹⁵

Militaire activiteiten

De Nederlandse bijdrage aan KFOR bestond in 2015 uit vijf militairen die onder andere werkzaam zijn in de staf en ondersteuning van KFOR. KFOR heeft de activiteiten ter handhaving van de veiligheid in Kosovo gecontinueerd. Daarnaast ondersteunt KFOR de *Kosovo Security Forces* en Kosovaarse politie met training en advies.

2.1.3 *EULEX (Kosovo)*

Ontwikkelingen

EULEX Kosovo heeft als doel bij te dragen aan de capaciteitsopbouw van de *Rule of Law*-sector in Kosovo, ten behoeve van een transparant en multi-etnisch justitieel systeem. Hiervan maken ook politie- en douanediensten deel uit, die vrij zijn van

¹⁵ KST 21 501-02, nr. 1265.

politieke invloeden. De missie heeft hiertoe een executief, alsook een mentoring-, monitoring- en adviseringsmandaat, waarbij het executieve zwaartepunt ligt in Noord-Kosovo.

Zoals de halfjaarlijkse evaluatierapporten van de missie aangeven, maken de Kosovaarse politie, grenspolitie en douane goede voortgang, hoewel ondersteuning nog nodig blijft. De situatie in het gevangeniswezen, anti-corruptie agentschap en onder aanklagers en rechters is zorgelijker en vraagt meer aandacht. Ten aanzien van het noorden van Kosovo is de vooruitgang redelijk bemoedigend, de communicatie tussen politie in noorden en in rest van Kosovo vergt echter nog altijd facilitatie van internationale partners. Naar aanleiding van aantijgingen van corruptie in 2014 binnen EULEX Kosovo waarbij internationale staf zou zijn betrokken, heeft in opdracht van de Hoge Vertegenwoordiger Mogherini een commissie onder leiding van Jacqué onderzoek gedaan. De bevindingen hiervan zijn aan de Kamer gecommuniceerd.¹⁶ Het rapport geeft als belangrijkste conclusie dat er geen bewijs is gevonden dat EULEX Kosovo de corruptiebeschuldigingen in de doofpot heeft willen stoppen of de openbaar aanklaagster die de zaak naar buiten bracht aan de kant heeft willen schuiven. Wel doet het rapport belangrijke aanbevelingen voor de transparantie van de missie. Het strafrechtelijk onderzoek van de Kosovaarse autoriteiten naar deze beschuldigingen loopt nog. Indien daar aanleiding toe is wordt uw Kamer geïnformeerd over de uitkomsten van dit onderzoek (conform de toezegging van de minister van Buitenlandse Zaken tijdens het AO op 4 november 2015).

EULEX Kosovo zal tevens de *Special Investigative Task Force* blijven ondersteunen. In augustus nam het Kosovaarse parlement met een krappe 2/3-meerderheid de grondwetswijzigingen en wetgeving aan die nodig zijn voor onafhankelijke, onpartijdige en efficiënte strafrechtelijke vervolging en berechting naar aanleiding van beschuldigingen inzake ernstige grensoverschrijdende en internationale misdrijven die zouden zijn gepleegd tijdens en in de nadagen van het conflict in Kosovo (1998-2000). Het gaat om de zogenoemde 'Speciale Kamers' en 'Speciale Aanklager'. De Speciale Kamers hebben op grond van de Kosovaarse Instellingswet twee zetels: één in Kosovo (Pristina) en één buiten Kosovo, te weten in Nederland.¹⁷ De Speciale Aanklager zetelt in Nederland, maar is bevoegd om onderzoek in Kosovo te verrichten. De President van de Speciale Kamers is op grond van de Kosovaarse Instellingswet geautoriseerd om een strafzaak, een onderdeel daarvan, als ook elk onderdeel van een strafrechtelijke procedure, van Kosovo naar Nederland verplaatsen.

Civiele activiteiten

De Nederlandse bijdrage aan EULEX Kosovo bestond uit ongeveer dertig personen. De ministeries van Buitenlandse Zaken, Defensie en Veiligheid en Justitie leverden ieder ongeveer tien functionarissen. De bijdrage bestond uit adviseurs, politiemensen, marechaussees, rechters en officieren van justitie. Waar politie en marechaussee zich bezighielden met het adviseren van de Kosovaarse politie, werden Nederlandse rechters en officieren van justitie samen met Kosovaarse collega's ingezet bij de rechtspraak in Kosovo. Door naast reguliere werkzaamheden ook actief

¹⁶ KST 21 501-02-1496.

¹⁷ KST 34 300, nr. 52.

te kijken naar bijvoorbeeld de planning en inrichting van werkprocessen, hebben Nederlandse civiele experts een aanzienlijke bijdrage geleverd aan het vergroten van de effectiviteit van de respectievelijke teams waarin zij werkzaam zijn.

2.2 Midden-Oosten

De internationale gemeenschap spant zich in het Midden-Oosten in met een combinatie van ontwikkelingssamenwerking, diplomatieke en militaire middelen om vrede en stabiliteit te bevorderen. Ook Nederland levert hieraan een bijdrage. In 2015 zijn Nederlandse militairen en civiele functionarissen ingezet in het kader van de operaties/missies: ATFME¹⁸, CBMI¹⁹, UNTSO²⁰, UNDOF²¹, MFO²², EUBAM Rafah²³ en USSC. Daarnaast zijn ook enkele Nederlandse civiele functionarissen ingezet.

2.2.1 *Strijd tegen ISIS (Irak)* (ATFME en CBMI)

De aanwezigheid van ISIS, en organisaties als Jabhat al Nusra, vormen een directe bedreiging voor de stabiliteit in de regio en voor Europa. Hiermee vormt ISIS ook een bedreiging voor de Nederlandse veiligheid.

Op 24 september 2014 is de Kamer geïnformeerd over de Nederlandse bijdrage aan de internationale strijd tegen ISIS in het kader van de door de VS-geleide *Operation Inherent Resolve (OIR)*. De Nederlandse bijdrage richtte zich in 2015 op Irak en bestond uit twee componenten: initieel zes operationele F-16's²⁴ voor de duur van maximaal één jaar ten behoeve van de luchtcampagne (*Air Task Force - Middle East*), en ondersteuning aan Iraakse en Koerdische grondtroepen, waaronder Iraakse speciale eenheden, met training en advies (*Capacity Building Mission in Iraq*). Het initiële mandaat liep af op 2 oktober 2015 en is inmiddels verlengd tot oktober 2016.

De Kamer is met de artikel-100 brieven van 24 september 2014²⁵ en 19 juni 2015²⁶, alsmede met de voortgangsrapportages van 19 december 2014²⁷, 7 april 2015²⁸, 24 juni 2015²⁹ en 2 november 2015³⁰ geïnformeerd over het verloop van de operatie. Dit hoofdstuk beschrijft de samenhang en de resultaten van de Nederlandse militaire inzet in coalitieverband tegen ISIS.

18 Air Task Force – Middle East

19 Capacity Building Mission Iraq

20 Officiële website van UNTSO <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/untso> . Sterkte ruim 1.400 militairen uit 25 landen.

21 Officiële website van UNDOF <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/undof> . Sterkte ongeveer 800 militairen uit zes landen.

22 Officiële website van MFO <http://www.mfo.org> . Sterkte ongeveer 1.600 militairen uit 14 landen. Drie landen leveren grote militaire contingenten (Columbia, Fiji en de Verenigde Staten, samen bijna 1.400 militairen).

23 Officiële website van EUBAM <http://www.eubam-rafah.eu> . De kernstaf bestaat uit vier EU-stafleden. Drie EU-lidstaten hebben functionarissen *stand-by* staan.

24 Vanaf oktober 2015 werd met vier operationele F-16's gevlogen.

25 KST 27 924, nr. 506.

26 KST 27 924, nr. 536.

27 KST 27 925, nr. F.

28 KST 27 925, nr. 534.

29 KST 27 925, nr. 540.

30 KST 27 925, nr. 565.

2.2.1.1 Politieke aspecten

Ontwikkelingen

Nederland levert sinds september 2014³¹ een militaire bijdrage aan de strijd tegen ISIS in Irak in het kader van de internationale anti-ISIS coalitie, bestaande uit 66 landen. Met de voortgangsrapportage van 7 april 2015 deelde het kabinet de Kamer mee dat de opmars van ISIS was gestopt. Daarnaast ging de brief in op het voornemen van het kabinet steun (niet zijnde wapens) te leveren aan het Iraakse leger (inclusief de Peshmerga) en gematigde gewapende oppositiegroepen in Syrië. De artikel 100-brief van 19 juni 2015 waarmee de Nederlandse bijdrage werd verlengd, informeerde de Kamer dat de slagkracht van ISIS nog niet was gebroken en benadrukte de blijvende noodzaak van militaire inzet. Met de voortgangsrapportage van 2 november 2015 is de Kamer geïnformeerd dat de militaire campagne de tweede fase van het campagneplan is ingetreden: het terugdringen van ISIS. In deze brief meldde het kabinet tevens dat, hoewel het intussen had vastgesteld dat er een volkenrechtelijk mandaat bestond om ISIS niet alleen in Irak maar ook in Syrië militair te bestrijden, er vooralsnog geen beslissing werd genomen over een Nederlandse bijdrage aan militaire coalitieacties in Syrië.

2.2.1.2 Militaire aspecten

Doelstelling

Coalitieoperaties hebben, in combinatie met het grondoptreden van Iraakse en Koerdische strijdkrachten, ISIS in 2015 aanzienlijke verliezen toegebracht. Het herstellend vermogen van ISIS wordt vooral gefaciliteerd vanuit het kerngebied van ISIS, dat deels in Oost-Syrië ligt. De verliezen bij ISIS waren niettemin hoog en niet zelden werden logistieke voorbereidingen of operaties van ISIS vroegtijdig ontdekt en bestreden door de coalitie.

Op 28 augustus 2015 kondigde het *Central Command* van de VS aan dat de militaire campagne zich vanaf dat moment richtte op fase twee van het campagneplan: het terugdringen van ISIS. Tijdens de *Force Generation Conference* heeft Nederland de in de artikel 100-brief van 19 juni 2015 beschreven Nederlandse militaire bijdrage in tweede termijn van vier operationele F-16's en 130 trainers formeel aan de coalitie aangeboden. De Iraakse regering kreeg met fase twee een grotere rol toebedeeld, vooral met betrekking tot de planning en de inzet van de eigen troepen. De evaluatie van de voortgang, en de advisering over de benodigde bijsturing van de militaire operatie en het campagneplan, was belegd bij de *Coalition Strategic Planning Group*. In 2015 was Nederland hierin met twee stafofficieren vertegenwoordigd; zij hielden zich specifiek bezig met *contingency planning* en strategische communicatie.

Op het gebied van communicatie heeft Nederland in de tweede helft van 2015 daarnaast een Nederlandse diplomate parttime gedetacheerd bij het secretariaat van de *counter-messaging* werkgroep van de anti-ISIS-coalitie in Londen.

Nederlandse inzet in de luchtcampagne

In oktober 2015 is het aantal operationele Nederlandse F-16's teruggebracht van zes naar vier.³² De aanwezigheid van de vier Nederlandse liaisonofficieren op het

31 KST 27 925, nr. 526.

32 KST 27 924, nr. 536.

hoofdkwartier voor de luchtoperaties (*Combined Air Operations Centre*) in Qatar is in 2015 gecontinueerd.

Nederlandse toestellen voerden vrijwel dagelijks missies in Irak uit in de rol van *Close Air Support*³³ en *Air Interdiction*³⁴. Mede dankzij de inzet van het luchtwapen zijn Iraakse en Koerdische grondtroepen erin geslaagd de frontlinie te stabiliseren en belangrijke steden en gebieden op ISIS te heroveren. Het zwaartepunt van de Nederlandse luchtaanvallen werd in 2015, in overeenstemming met de overgang naar fase twee van het campagneplan, steeds meer verlegd naar aanvallen op het voortzettingsvermogen van ISIS. Dit gebeurde onder andere door de vernietiging van commandovoeringssystemen en voorraden. Nederland maakte bij de luchtaanvallen gebruik van precisiewapens.

Het samenwerkingsverband tussen België en Nederland heeft met ingang van juli 2015 gestalte gekregen met een Belgisch beveiligingsdetachement. Het Belgische en Nederlandse personeel is gezamenlijk gehuisvest en de samenwerking tussen de detachementen verloopt goed. In breder internationaal verband zijn voorzieningen getroffen om de munitievoorraad op peil te houden. In de voortgangsrapportage van 2 november 2015³⁵ is aangekondigd dat België, onder voorbehoud van politieke besluitvorming, de Nederlandse inzet vanaf juli 2016 voor de duur van een jaar zal overnemen.

Nederlandse trainingsmissie Noord-Irak

In Noord-Irak werd sinds begin 2015 een basisinfanterietraining gegeven aan eenheden van de Koerdische Peshmerga als onderdeel van de *Iraqi Security Forces*. Per cyclus worden in coalitieverband twee infanteriebataljons getraind. Naast de reguliere infanterietraining werden ook compagnies- en bataljonsstaven getraind in commandovoering-processen en leiderschap. Nederlandse trainers hebben daarnaast in 2015 een *train-the-trainer* cursus ontwikkeld voor officieren en onderofficieren³⁶. Deze cursus werd per cyclus door een ander coalitieland gegeven.

Trainingsprogramma's zijn vraag-gestuurd tot stand gekomen en werden ontwikkeld en geëvalueerd in overleg met het *Ministry of Peshmerga* (MoP). Zo heeft het MoP in 2015 expliciet de behoefte uitgesproken aan gerichte training in reactie op het toenemende gebruik van *Improvised Explosive Devices* (IED) door ISIS. In reactie heeft de coalitie *counter-IED* lessen een prominenter onderdeel van het curriculum gemaakt. Daarnaast is er meer aandacht gekomen voor leiderschap en het ontwikkelen van kennis en vaardigheden om gewonden te helpen. Trainingen werden gecoördineerd door het *Kurdistan Training Coordination Center*, waar een Nederlandse officier de functie van chef staf vervult.

Nederlandse trainingsmissie Bagdad

In Bagdad verzorgden Nederlandse militairen sinds maart 2015 in multinationalaal verband de training van Iraakse *Special Operations Forces*. De cursusinhoud is

33 Luchtsteun aan grondtroepen.

34 Autonome inzet van het luchtwapen.

35 KST 27 925, nr. 565.

36 Op grond van eerdere ervaringen met trainingsprogramma's in deze vorm, maar bijvoorbeeld ook n.a.v. lessen zoals verwoord in het rapport "De politiemissie van de EU in Afghanistan: gemengde resultaten" van de ERK (Nr. 07, 2015).

ontwikkeld in overleg met de *Iraqi Security Forces* om het trainingsaanbod aan te laten sluiten bij de behoefte in de praktijk.

Meer aandacht voor de selectie van deelnemers aan de commandocursus leidde in 2015 tot betere trainingsresultaten. Met ingang van juni 2015 wordt tevens een commando-instructeurscursus gegeven. Iraakse instructeurs geven een deel van de commandocursus nu zelf, onder begeleiding van coalitie-instructeurs. Nederland was verantwoordelijk voor de coördinatie van zowel de commandocursus als de commando-instructeurscursus. Daarnaast levert Nederland instructeurs voor het verzorgen van sniper cursussen en medische cursussen.

Additionele steun aan de *Iraqi Security Forces*, inclusief de Peshmerga

Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken heeft in 2015 een budget van €1,2 miljoen vrijgemaakt ten behoeve van niet-letale steun aan de Iraakse strijdkrachten. In overleg met de Iraakse partners is met dit bedrag een *Train & Equip* pakket samengesteld voor de trainingslocaties in de omgeving van Erbil en Bagdad. De middelen zijn verwerkt in de trainingen van de Nederlandse trainers en leveren een direct merkbare bijdrage aan het voorkomen van Iraakse slachtoffers. In Erbil bestaat de Nederlandse bijdrage uit middelen waarmee IEDs kunnen worden opgespoord en gemarkeerd, eenvoudige verbindingsmiddelen voor Peshmerga-bataljons en slechtweerkleding. In Bagdad is het medisch trainingscentrum verbouwd en uitgebreid. Er is in onderwijsmiddelen en een zogenoemd *medical skills lab* voorzien waar de coalitie sindsdien trainingen voor Iraakse *medics* verzorgt. De opgeleide *medics* worden voorzien van een basis medische uitrusting.

Andere relevante aspecten Toetsingskader

Bescherming burgerbevolking

Doelbestrijding in het kader van de luchtcampagne geschiedde volgens een zorgvuldig proces. Onderdeel van dit proces vormen doelselectie op basis van geverifieerde inlichtingen, wapenselectie en wapeninzet op basis van bindende standaarden (*Collateral Damage Estimate*). Het minimaliseren van het risico op burgerslachtoffers en nevenschade had voor de coalitie de hoogste prioriteit. Het Humanitair Oorlogsrecht vormde een belangrijke grondslag voor dit proces, waarbij ook juridische adviseurs nauw waren betrokken. Bovendien beoordeelde de vlieger kort voor wapeninzet zelf de omgeving van het doel en stelt nogmaals de risico's op burgerslachtoffers en nevenschade vast.

Risico's

Eenheden van ISIS waren in 2015 in staat om gerichte en gecompliceerde aanslagen uit te voeren in grote delen van Irak, Syrië en daarbuiten. Voor ISIS vormde de internationale coalitie een mogelijk doelwit voor aanslagen, waaronder ook Nederlandse militairen. Deze dreiging geldt zowel voor het F-16 detachement als voor de trainingsmissie in Irak. Bij de inzet van de F-16's wordt rekening gehouden met luchtdoelsystemen in handen van ISIS. In dat kader zijn met de coalitie afspraken gemaakt over *Combat Search and Rescue*.

Ook de coalitie-aanwezigheid in Erbil vormt een potentieel doelwit voor ISIS. ISIS slaagde er echter, in vergelijking met Bagdad, veel minder frequent in om het door de Koerden gecontroleerde gebied binnen te dringen om aanslagen te plegen. De

aanhoudende berichten in 2015 over de inzet van chemische middelen door ISIS in Noord-Irak, maar ook elders op het strijdtoneel, waren zorgwekkend. Nederlandse militairen in Noord-Irak beschikten in 2015 daarom over chemische detectie- en beschermingsmiddelen.

Status Nederlandse militairen

In 2015 is er geen verandering gekomen in de status van de Nederlandse militairen in de gastlanden. De hiertoe gesloten verdragen regelen onder meer dat Nederland voorrang heeft bij het uitoefenen van strafrechtelijke rechtsmacht over handelingen van het personeel die in de uitoefening van de functie zijn verricht.

Bevelstructuur

De militair-strategische coördinatie van de coalitie was in 2015 onveranderd belegd bij het *US Central Command*, in Tampa, Florida. De operationele leiding over de coalitie was belegd bij een multinationalaal hoofdkwartier onder Amerikaanse aanvoering. Nederlandse officieren waren betrokken bij de selectie van doelen die aan Nederlandse toestellen worden toegewezen. Dit gebeurt met instemming van het Nederlandse bevoegd gezag (CDS).

2.2.1.3

Voortgang

De resultaten van de Nederlandse inzet, zowel in de lucht als op de grond, zijn bereikt in coalitieverband en daarom niet geïsoleerd te beschouwen of aan Nederland toe te schrijven. De luchtaanvallen, trainingen en materiële steun van de internationale coalitie, in combinatie met het grondoptreden van Iraakse en Koerdische strijdkrachten, alsmede de civiele sporen van de anti-ISIS Coalitie, hebben ISIS in 2015 gevoelige verliezen toegebracht.

2.2.2

UNTSO (Libanon en Golan)

Ontwikkelingen

UNTSO heeft als taak toezicht te houden op de bestanden in de regio tussen Israël en de omliggende landen. Het sinds 1948 doorlopende VN-mandaat heeft een regionale invalshoek en stelt de missie in staat de UNTSO waarnemers flexibel in te zetten daar waar zij van meerwaarde zijn. De missie is dan ook nauw verbonden met UNIFIL en UNDOF. Momenteel worden UNTSO-waarnemers vooral in de grensgebieden tussen Syrië en Israël, en Israël en Libanon ingezet. Sinds 1956 draagt Nederland militaire waarnemers bij aan deze missie. De veiligheidssituatie blijft risicovol en wordt nauwgezet gemonitord door de VN.

Militaire activiteiten

De twaalf Nederlandse militairen waren in 2015 werkzaam in Zuid-Libanon en op de Golan. Zij verrichtten hun ongewapende werkzaamheden in verschillende waarnemingsgroepen om toe te zien op de naleving van de bestaande bestandsafspraken tussen de landen in de regio. De militairen van UNIFIL (Libanon) en UNDOF (Golan) droegen zorg voor bescherming en *medical evacuation*. De aanwezigheid van UNTSO in Syrië (in de *Area Off Separation* en *Area Off Limitation*) is sinds september 2014 om veiligheidsredenen onmogelijk. Een viertal additionele en tijdelijke observatieposten aan de Israëlische zijde van de Golan werden bij daglicht bemand om een deel van de waarneming te herstellen die na het verlaten van de observatieposten aan de Syrische zijde verloren zijn gegaan.

2.2.3 *UNDOF (Golan)*

Ontwikkelingen

UNDOF is een gewapende waarnemingsmissie, die sinds 1974 op de Golan-hoogvlakte toeziet op het staakt-het-vuren tussen Syrië en Israël. Daarnaast heeft UNDOF een beschermingstaak voor UNTSO. Het huidige VN-mandaat van de missie³⁷ wordt halfjaarlijks verlengd. De missie is momenteel alleen aan Israëlische zijde actief. Het hoofdkwartier aan Syrische zijde is vanwege de veiligheidssituatie tot nader order ontruimd. Sinds september 2014 zijn alle observatieposten aan Syrische zijde geëvacueerd. De liaisonfunctie van UNTSO tussen Syrië en Israël heeft een mitigerende werking op de impact van incidenten, inclusief mogelijke *spillover* effecten van het conflict in Syrië.

Militaire activiteiten

Als gevolg van het conflict in Syrië is de veiligheidssituatie in de Golan onder spanning komen te staan waardoor verschillende observatieposten van UNDOF niet worden bemand. Met het uitbreiden van observatiepost '12', op de berg Hermon, heeft UNDOF haar aanwezigheid op de noordelijke helft van de Golan uitgebreid zolang de veiligheidssituatie dit toelaat.

2.2.4 *MFO (Sinaï)*

Ontwikkelingen

De MFO-missie houdt in de Sinaï toezicht op de naleving van de Camp David-akkoorden tussen Israël en Egypte van 1979 door middel van *confidence building*, het vervullen van een liaisonfunctie en het faciliteren van samenwerking.

Sinds 2013 is de terreurdreiging in de Sinaï sterk toegenomen. De dreiging is vooral gericht tegen Egyptische autoriteiten, maar incidenteel ook tegen Israël en het toerisme. Hoewel MFO-posities en personeel in principe geen doelwit zijn, heeft de missie wel te kampen gehad met verschillende geweldsincidenten, waarbij de missie tussen vuurgevechten terecht kwam en geconfronteerd werd met IEDs. Om de veiligheid van het MFO-personeel te garanderen zijn binnen het mandaat van de missie diverse maatregelen genomen, zoals personele verplaatsing naar het zuidkamp en het versterken van de *Force Protection*. Met deze operationele aanpassingen slaagt de MFO erin het werk voort te zetten en daarmee bij te dragen aan regionale stabiliteit.

Activiteiten

Na een tweejarige personele bijdrage draagt Nederland sinds februari 2015 enkel nog financieel aan MFO bij. Zoals in de Tussentijdse Evaluatie over 2014 is gecommuniceerd, was er per 1 april 2015 geen behoefte meer aan de Nederlandse bijdrage vanwege het aanbod van Canada om een *Force Protection*-eenheid te leveren.

2.2.5 *EUBAM (Rafah)*

Ontwikkelingen

EUBAM Rafah heeft tot doel de veiligheid van het grensverkeer van personen bij de grensovergang tussen Gaza en Egypte te verbeteren. Sinds Hamas de macht heeft

³⁷ VNVR-resolutie 2257 van december 2015.

overgenomen in de Gazastrook is deze missie echter op slaapstand gesteld. In 2015 is de mogelijkheid van een reactivering op korte termijn niet aan de orde geweest.

Militaire activiteiten

De Nederlandse bijdrage bestond in 2015 uit drie militairen die op *stand-by* stonden. Sinds april 2015 kunnen deze Nederlandse militairen bij een eventuele reactivering van EUBAM Rafah binnen 90 dagen worden ingezet.

2.2.6 *USSC (Jeruzalem en Ramallah)*

Ontwikkelingen

USSC heeft tot doel de Palestijnse veiligheidssector te versterken teneinde deze in staat te stellen de veiligheid van de Palestijnse (en daarmee indirect ook de Israëliëse) samenleving te waarborgen. Daarmee levert USSC een belangrijke en effectieve bijdrage aan de mogelijkheid tot een stabiele Palestijnse staat. Dit programma heeft tevens een belangrijke liaisonfunctie in de bevordering van de samenwerking met de Israëliëse veiligheidssector. Ook in de context van groeiende onrust vanaf het najaar van 2015 houdt deze samenwerking stand en heeft deze een mitigerende werking in geval van spanningen.

Civiele activiteiten

De inzet van USSC op de versterking van de Palestijnse veiligheidssector is complementair aan de inzet van EUPOL COPPS (politie en *Rule of Law*), alsook het bilaterale Veiligheid- en Rechtsorde Programma. Naast de inzet van vijf militairen draagt Nederland sinds november 2015 ook een civiel expert bij aan de missie, die zich sinds november jl. als *Course Director* inzet voor de start van de *Palestinian Officers Academy* in 2016.

Militaire activiteiten

De vijf Nederlandse militairen waren werkzaam binnen het hoofdkwartier van USSC (Jeruzalem) en bij de Palestijnse Autoriteit (Ramallah). Hun werkzaamheden bestonden uit de begeleiding en coaching van Palestijnse trainers, gericht op de ontwikkeling van trainingsprogramma's en de verbetering van onderlinge operationele communicatie. De militairen adviseerden de directeur van de *Central Training Administration* over het ontwikkelen van trainingssystematiek en assisteerden bij de ontwikkeling van de communicatiestructuur en de overdracht van communicatiemiddelen.

2.3 **Afrika**

Nederland bevordert de internationale rechtsorde en draagt bij aan internationale vrede en veiligheid met de bijdrage aan capaciteitsopbouw van regionale en nationale veiligheidsstructuren en de deelneming aan vredesoperaties in Afrika. Capaciteitsopbouw in Afrika sluit aan bij de accenten van de Internationale Veiligheidsstrategie (IVS), waarin wordt gesteld dat EU-lidstaten meer verantwoordelijkheid dienen te nemen voor ontwikkelingen aan de randen van de EU, vanwege de evident directe gevolgen voor economische belangen en de eigen veiligheid. Ook de migratiecrisis is daarin een nadrukkelijke rol gaan spelen. Door bij te dragen aan stabilisering van herkomst- en doorvoerlanden en het bestrijden van mensensmokkelnetwerken wordt het risico op illegale migratie beperkt.

De keuze voor deelneming aan bepaalde operaties en missies kan zijn ingegeven door onder meer strategische belangen, een lange (ontwikkelings-)relatie met een land of door onze handelsbelangen (zoals de anti-piraterijoperaties). Het kader waarbinnen een missie opereert (bijvoorbeeld VN of EU), kan daarnaast ook een rol spelen. Dit geldt ook voor de aanwezigheid binnen operationele hoofdkwartieren, waarbij het sommige gevallen (zoals in EU-verband) een verplichting kan zijn aan de bezetting bij te dragen.

In 2015 zijn Nederlandse militairen en civiele functionarissen ingezet in het kader van: MINUSMA³⁸, EUTM Mali³⁹, EUCAP Sahel (Mali)⁴⁰, UNMISS⁴¹, EUTM Somalië⁴², EUFOR CAR, EUMAM CAR⁴³, SSD (Burundi) en ACOTA⁴⁴.

2.3.1 *Operatie ATALANTA (oostkust Afrika)*

Sinds 2009 nemen Nederlandse militaire eenheden deel aan EU-operaties tegen piraterij aan de oostkust van Afrika. Met de artikel 100-brief van 14 november 2014⁴⁵ is de Kamer geïnformeerd over de Nederlandse bijdrage aan anti-piraterijoperaties in 2015. In overeenstemming met deze brief nam Nederland in 2015 met twee schepen deel aan EUNAVFOR Operatie Atalanta. Voor Nederland, als handelsnatie, zijn vrije en veilige mondiale scheepvaartroutes van groot economisch en strategisch belang. Daarnaast hecht Nederland grote waarde aan een goed functionerende internationale rechtsorde. Nederland heeft daarom belang bij de bestrijding van piraterij in het risicogebied nabij Somalië. Met de artikel 100-brief van 18 december 2015⁴⁶ is de Kamer geïnformeerd over de voorziene inzet in 2016. Hierin wordt ook aandacht besteed aan de EU *Combined Strategic Review* van de drie missies in en rond Somalië (EUNAVFOR Atalanta, EUCAP Nestor en EUTM Somalië) over de toekomst van de missies na 2016.

2.3.1.1 Politieke aspecten Ontwikkelingen

Sinds de evaluatie van de inzet in 2014 laten de politieke ontwikkelingen in Somalië wederom een gemengd beeld zien. In februari 2015 trad, na een vier maanden durende kabinetscrisis, het kabinet Sharmarke aan. Dit kabinet bestaat uit 67 bewindspersonen, wat tekenend is voor de verdeeldheid en het gebrek aan compromisbereidheid binnen de politieke elite. In 2015 werd vooruitgang in Somalië geboekt op het gebied van de federale staatsvorming. Echter, dit proces is nog niet voltooid en op enkele gevoelige punten, zoals de inkomstenverdeling tussen de deelstaten en de centrale overheid, moet nog overeenstemming worden bereikt. De herziening van de huidige voorlopige grondwet van Somalië kende in 2015 nauwelijks

38 Officiële website van MINUSMA: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minusma>.

39 Officiële website van EUTM Mali: <http://www.eutmmali.eu>. Sterkte ongeveer 550 militairen uit 23 EU-lidstaten en vijf niet-EU-lidstaten. Vier landen leveren grote militaire contingenten (België, Duitsland, Frankrijk, Spanje samen bijna 350 militairen).

40 Officiële website van EUCAP Sahel: <http://eucap-sahel.eu>.

41 Officiële website van UNMISS: <http://www.unmiss.unmissions.org>. Sterkte ongeveer 13.500 functionarissen (afkomstig uit ruim 60 landen) waaronder ruim 10.000 militairen en ruim 1.000 politiefunctionarissen.

42 Officiële website van EUTM Somalië: <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eutm-somalia>.

Sterkte ongeveer 125 militairen uit 10 EU-lidstaten en één niet-EU-lidstaat.

43 Officiële website van EUMAM CAR: http://eeas.europa.eu/./eumam_rca.

44 Officiële website van ACOTA: <http://www.state.gov/p/af/rt/acota>. Het trainingsprogramma wordt uitgevoerd in meer dan 25 Afrikaanse staten.

45 KST 29 521, nr. 267.

46 KST 29 521, nr. 307.

voortgang, evenals de organisatie van verkiezingen, die in september 2016 moeten worden gehouden. Hierbij is de eis van de internationale gemeenschap dat er een verkiezingsmodel wordt ontwikkeld dat representatiever is dan dat uit 2012. Het leveren van basisdiensten op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, infrastructuur en veiligheid bleef ook in 2015 een uitdaging voor de Somalische overheid.

Deze ontwikkelingen bevestigen dat Somalië niet alleen forse internationale steun, maar ook blijvende internationale politieke druk nodig heeft om op het rechte pad te blijven. Indien hiervan geen of onvoldoende sprake is, zal de kans op terugval toenemen. Zoals opgemerkt in de art. 100 brief van 18 december 2015 zullen stabilisering en effectieve staatsopbouw in Somalië vanwege de complexe situatie in het land een kwestie van lange adem zijn.

2.3.1.2 Militaire aspecten Doelstelling

De primaire taak in het mandaat van EUNAVFOR Atalanta betreft piraterijbestrijding en bescherming van kwetsbare scheepvaart, waaronder noodhulptransporten van het *World Food Programme* en bevoorradingschepen voor de *African Union Mission in Somalia* (AMISOM). Sinds de verlenging van het EU mandaat in het najaar van 2014 heeft Atalanta tevens de secundaire taak om de andere EU-missies (EUTM Somalië en EUCAP Nestor) waar mogelijk en met reeds aanwezige capaciteiten te ondersteunen. Daarnaast draagt Atalanta bij aan het monitoren van maritieme criminaliteit, waaronder illegale visserij.

In 2015 zijn verschillende Nederlandse eenheden ingezet in het kader van operatie Atalanta.⁴⁷

Van	Tot	Eenheid	Operatie
27 dec 2014	12 feb 2015	Scheepsboardingsteam aan boord FGS Lubeck	Atalanta
18 jan 2015	18 jun 2015	Scheepsboardingsteam aan boord FGS Bayern	Atalanta
9 feb 2015	8 mei 2015	Zr.Ms. Johan de Witt	Atalanta
27 aug 2015	27 nov 2015	Zr.Ms. Groningen	Atalanta

Tabel 1: overzicht ingezette eenheden 2015

Internationale samenwerking

Zr.Ms. Johan de Witt heeft gedurende zijn inzet als commandoplatform voor een Zweedse Force Commander en internationale staf gefungeerd. Daarnaast was het schip versterkt met Zweedse *enablers* te weten: twee gepantserde kleine vaartuigen (CB90), twee A109 helikopters en een *combat camera* alsmede het personeel dat

⁴⁷ De VPD-inzet wordt behandeld in hoofdstuk 5 (Nationale inzet).

hoorde bij deze *enablers*. Deze samenwerking is voorspoedig verlopen en is door het *Swedish Defence Research Agency* (FOI) in overleg met Defensie geëvalueerd.⁴⁸

De evaluatie maakt duidelijk dat het vooral de wederzijdse wil tot samenwerken, de pragmatische benadering, eerdere ervaringen met gemeenschappelijke operaties, voorafgaande voorbereidende bezoeken en gemeenschappelijke training en culturele overeenkomsten, bepalend zijn geweest voor het succes. De belangrijkste geïdentificeerde les ter verbetering is dat als gevolg van de verschillende cycli voor planning en politieke besluitvorming de tijd voor een gedegen voorbereiding sterk wordt beperkt.

Daarnaast heeft Nederland met scheepsboardingsteams met de Duitse marine samengewerkt. De detachering van Nederlandse boardingteams aan boord van de Duitse marineschepen was nieuw. De teams integreerden goed in de Duitse scheepsorganisatie. Hoewel de daadwerkelijke tactische inzet beperkt is gebleven, konden de Nederlandse team voorzien in een noodzakelijke Duitse behoefte hetgeen een positief effect heeft op de Duits-Nederlandse samenwerking in bredere zin.

Activiteiten en resultaten

In 2015 zijn de Nederlandse schepen in Atalanta niet betrokken geweest bij het waarnemen of onderscheppen van piraterijactiviteiten. De onderstaande tabel bevat een overzicht van de belangrijkste acties waarbij Nederlandse eenheden betrokken waren.

Datum	Eenheid	Gebeurtenis
12-13 maart 2015	Johan de Witt	Afleveren van voertuigen en materiaal in Mogadishu ter ondersteuning van de missie EUCAP Nestor.
Begin april	Johan de Witt	Observeren meerdere Iraanse dhows die mogelijk betrokken zijn bij criminele activiteiten.
20 april	Johan de Witt	Verlenen humanitaire assistentie (voedsel en technische assistentie) aan Iraanse hulpbehoevende dhow die eerder door piraten was aangevallen.
7-8 mei 2015	SBT FGS Bayern	Verlenen humanitaire assistentie (voedsel en technische assistentie) aan hulpbehoevende dhow.
3 juni 2015	SBT FGS Bayern	Verlenen humanitaire assistentie (medische hulp) aan hulpbehoevende dhow.
15 sep	Groningen	Observeren Iraanse dhow die mogelijk betrokken is bij criminele activiteiten.
14 – 16 nov	Groningen	Schip assisteert FAO schip MV Kestrel bij het leggen van <i>Fishing Aggregating Devices</i> (hulpmiddelen die vis aantrekken).

Tabel 2: Overzicht piraterijacties 2015.

⁴⁸ Harriman & Zetterlund (FOI), *Bilateral Partnership on an Even Keel, the Integration of Swedish and Dutch Forces in EU Naval Forces Operation Atalanta*, FOI-R-4101-SE, 2015.

Andere relevante aspecten Toetsingskader

Geschiktheid

In het algemeen voldeden de Nederlandse ingezette capaciteiten. Het was de eerste keer dat een *Oceangoing Patrol Vessel* (OPV) ofwel patrouilleschip door Nederland werd ingezet in het kader van piraterijbestrijding. Het schip bleek geschikt voor zijn taken en alle benodigde aanvullende capaciteiten, waaronder de medische ondersteuning, konden worden geaccommodeerd.

De moderne sensorfit en grote *endurance* van de NH90-helicopter bleken wederom van grote toegevoegde waarde. Een aandachtspunt blijft de inzetbaarheid van de NH90. Deze wordt nadelig beïnvloed door de beperkte onderhouds capaciteiten op zee en door de brandstofproblematiek. De NH90 vereist kwalitatief meer hoogwaardige brandstof dan oudere helikoptertypen. De problematiek is onderwerp van onderzoek. Er worden proefnemingen gedaan om de kwaliteit van de brandstof, op zee beter te beheersen en de frequentie van het brandstofladen in relatie tot de beschikbare laadcapaciteit wordt nauwgezet gepland

Risico's

Bij iedere inzet wordt de ontwikkeling van de omgevingsdreiging gemonitord. Tijdens de inzet van het Patrouilleschip is de noodzaak van voortdurende ondersteuning door de MIVD hierbij verder onderstreept omdat het schip over beperkte middelen voor zelfbescherming beschikt waardoor het alleen in de lage deel van het geweldsspectrum ingezet kan worden. Nederland is overigens niet het enige land dat patrouilleschepen inzet voor de bestrijding van piraterij. Ook Spanje zet sinds 2012 regelmatig patrouilleschepen in waardoor er binnen het hoofdkwartier van Atalanta in Northwood (UK) veel kennis en ervaring over de inzet van dit type schip bestaat.

Samenhang

De maritieme inzet ten behoeve van de aanpak van piraterij is succesvol, maar de aanpak van de onderliggende oorzaken blijft een punt van zorg.⁴⁹ In een land als Somalië, nog herstellende van decennia van burgeroorlog, zonder geïstitutionaliseerde overheidsstructuren, is duurzame vooruitgang geen gegeven. Dit vraagt om internationale inzet en een geïntegreerde benadering, gericht op de versterking van het staatsgezag, de opbouw van legitieme instituties en een functionerende veiligheidssector. Daarnaast is economische ontwikkeling noodzakelijk om alternatieve bronnen van inkomsten te ontwikkelen, vooral voor jongeren in kustgemeenschappen.

Nederland heeft daarom ook in 2015 de bijdrage niet beperkt tot EUNAVFOR Atalanta. Zo droeg Nederland bij aan zowel EUTM Somalië, als de civiele maritieme capaciteitsopbouwmissie EUCAP Nestor. Naast deze bijdragen in EU-verband, richtte Nederland zich ook via de VN (UNODC) en de *Contact Group on Piracy off the Coast of Somalia* (CGPCS) op de aanpak van piraterij en bevordering van stabiliteit in Somalië. Nederland investeerde op gebied van ontwikkelingssamenwerking vooral in activiteiten die zijn gericht op de opbouw van de rechtsstaat, goed bestuur, de versterking van de parlementaire democratie en alternatieve vormen van inkomstenverwerving.

⁴⁹ Report of the UN Secretary-General on the situation with respect to piracy and armed robbery at sea off the coast of Somalia, 12 October 2015.

Nederland heeft in 2015 naast de maritieme inzet ook een politiek adviseur (Polad) bijgedragen aan EUNAVFOR Atalanta. Deze Polad was gestationeerd in Nairobi en adviseerde de missie-leiding op gebied van beleid en politiek. De Polad onderhield daarbij contact met onder andere de Somalische autoriteiten, de andere EU-missies en internationale organisaties zoals de VN. Zo kon Atalanta inspelen op ontwikkelingen in de regio en is de samenhang met de andere EU-missies, evenals samenhang met andere internationale actoren, verbeterd. Atalanta kan onder het huidige mandaat de activiteiten van missies op land (m.n. EUCAP Nestor, UNODC en EUTM Somalië) op hun verzoek ondersteunen. In 2015 heeft Atalanta bijvoorbeeld voertuigen en materieel naar Mogadishu gebracht, bestemd voor EUCAP Nestor. Nederland heeft bij de EU aangedrongen op een verdere verbetering van onderlinge samenwerking, waar mogelijk en relevant. Ook in de missiegebieden namen Nederlanders die in de verschillende missies werkzaam zijn, meerdere malen het voortouw om samenwerking lokaal te realiseren.

2.3.1.3

Voortgang

De neergaande trend in de piraterijactiviteiten nabij de Hoorn van Afrika heeft zich ook in 2015 voortgezet, zoals blijkt uit de onderstaande tabel.

Jaar	Kapingen	Aanvalspogingen	Totaal
2012	16	59	75
2013	2	13	15
2014	0	11	11
2015	0	0	0

Tabel 3: Overzicht piraterijgebeurtenissen 2012, 2013, 2014, en 2015 (data IMB).⁵⁰

Het ontbreken van kapingen en pogingen daartoe in de IMB-database betekent niet dat er in het geheel geen piraterij of gewapende overvallen meer voorkomen. Het komt nog steeds voor dat lokale vissersvaartuigen het slachtoffer van criminaliteit zijn maar niet alle criminaliteit wordt gemeld aan het IMB.

Het gevolg is dat de kosten die samenhangen met piraterij dalen. De denktank *Oceans Beyond Piracy* concludeerde dat de economische kosten in 2014 28 procent lager waren dan in de kosten in 2013.⁵¹ Koopvaardij schepen hoeven minder ver om te varen en het blijkt binnen de richtlijnen van de BMP mogelijk om met minder hoge vaart het gebied met piraterijdreiging te passeren zodat brandstofkosten worden

⁵⁰ Deze cijfers verschillen van het antwoord op vraag 7 in de brief 'Beantwoording feitelijke vragen inzake art. 100 brief Nederlandse bijdrage aan piraterijbestrijding 2016', Kst 29521, nr. 307, 8 april 2016. De aanvallen door Somalische piraten in de Rode zee zijn in tabel 3 wel en bij het antwoord op vraag 7, niet meegenomen. Daarnaast bevat de IMB-data ook aanvallen op regionale scheepvaart. De twee kapingen in 2013 betroffen dhows uit Iran en India. De Navo- en EU-statistieken telden de regionale scheepvaart niet mee. Zie voor een meer gedetailleerde analyse van de verschillen in deze statistieken de Beleidsdoorlichting Bescherming kwetsbare scheepvaart nabij Somalië, p56 (kst 31516, nr. 6, 16 juli 2014).

⁵¹ *Oceans Beyond Piracy, State of Maritime Piracy 2014, assessing the economic and human costs, 2015.*

bespaard.⁵² Op grond van de ook in 2015 verder dalende piraterij is te verwachten dat ook in 2015 de economische kosten verder zullen dalen.

Rond de Hoorn van Afrika is op dit moment sprake van een zekere ongestoorde en vrije scheepvaart, maar de dreiging van piraterij is nog niet voorbij. Het is dan ook waarschijnlijk dat activiteiten van piraten weer zullen toenemen wanneer de bovengenoemde maatregelen niet worden nageleefd of de inzet wordt beëindigd. Er is dan ook internationale overeenstemming over de continuerende noodzaak van maritieme inzet. Het is echter wel verantwoord de omvang van de inspanningen te reduceren.

2.3.2

EUTM (Somalië)

Ontwikkelingen

EUTM Somalië draagt bij aan de opbouw van een effectieve veiligheidssector.⁵³ De hoofdtak van de missie is het trainen van Somalische veiligheidstroepen, de *Somali National Army* (SNA). De werkzaamheden van EUTM Somalië werden in 2015 conform de mandaatwijziging van eind 2014 aangepast. In het najaar van 2014 besloten de EU-lidstaten naar aanleiding van de *Strategic Review* van EUTM Somalië tot een drie-pilaren benadering, bestaande uit training, begeleiding en advisering. Door meer te investeren in begeleiding en strategische advisering werkte EUTM Somalië in 2015 aan de opbouw van de benodigde bredere veiligheidsstructuur, zodat trainingen beter kunnen worden ingebed. Onderdeel van de strategische advisering was de ondersteuning door EUTM Somalië bij de ontwikkeling van een personeelsregistratiesysteem voor de SNA.

De veiligheidssituatie in Mogadishu is in 2015 niet verbeterd ten opzichte van het jaar ervoor, gezien het aantal aanslagen dat door al-Shabaab is gepleegd. Het dreigingsbeeld is nog steeds 'hoog' voor Mogadishu en 'significant' voor *Mogadishu International Airport* (MIA), waar EUTM Somalië is gesitueerd. De veiligheidssituatie heeft een negatief effect op de uitvoer van de missie; benodigde veiligheidsmaatregelen worden getroffen, maar beschikbare transportcapaciteit en *Force Protection* is beperkt, waardoor de mogelijkheid om buiten MIA te opereren eveneens beperkt is.

Militaire activiteiten

De Nederlandse bijdrage bestond in 2015 uit zes stafofficieren voor het hoofdkwartier en één voor liaison- en ondersteuningswerkzaamheden in Nairobi, Kenia. De stafofficieren vervullen taken op het gebied van personeel- en materieellogistiek, ICT en trainingsondersteuning. Een financieel adviseur houdt zich bezig met de verbetering van het betalingssysteem voor salarissen van het Somalische leger.

De opleidingen zijn gericht op bestuur, genie-technische ondersteuning, inlichtingen en opleidingen voor leidinggevende militairen. Een adviesteam, waarin ook de Nederlandse financieel adviseur deelneemt, adviseert het Somalische Ministerie van Defensie en de General Staf. Belangrijk aandachtsgebied is de ontwikkeling en invoering van een biometrisch personeelsregistratiesysteem. Dit systeem moet er

⁵² Vespe, Greidanus & Alvarez, *The declining impact of piracy on maritime transport in the Indian Ocean: Statistical analysis of 5-year vessel tracking data*, *Marine Policy*, 59 (2015) 9-15.

⁵³ KST 29 521, nr. 307.

onder andere voor zorgen dat uitstroom van militairen inzichtelijker kan worden gemaakt. In 2015 zijn de eerste resultaten geboekt en zijn er 19.800 SNA-militairen geregistreerd. Verder monitort de EUTM de wijze waarop het Somalische leger het *Jazeera Training Camp* beheert. Hierbij bestaat met name aandacht voor leefomstandigheden en de veiligheid op het kamp.

De trainingscapaciteit van de EUTM wordt voor het grootste deel benut. Het effect zou groter kunnen zijn wanneer er budget voorhanden zou zijn om de getrainde militairen adequaat uit te rusten zodat zij het geleerde ook in de praktijk kunnen brengen. De effectiviteit van de opleidingen wordt verder beperkt door de veiligheidssituatie waardoor de bewegingsvrijheid wordt beperkt en trainingen soms tijdelijk moeten worden gestopt.

EUTM-Somalië heeft sinds de overgang vanuit Uganda naar Mogadishu ongeveer 950 SNA-militairen getraind in Mogadishu. Wat de exacte effecten zijn van deze training blijft moeilijk na te gaan, aangezien de militairen in andere delen van het land worden geplaatst en EUTM niet buiten Mogadishu opereert. Nederland heeft hier expliciet aandacht voor gevraagd bij de bespreking van de *Combined Strategic Review*. Het advieswerk van de missie levert concrete resultaten op, zoals het personeelsregistratiesysteem, maar het is nog te vroeg om de effecten van het advieswerk in kaart te brengen. Over het algemeen kan wel worden gesteld dat de absorptiecapaciteit bij het ministerie van Defensie en de Defensiestaf van Somalië erg laag is en de opbouw van defensiestructuren langdurige inzet van de internationale gemeenschap zal vragen.⁵⁴

2.3.3 *MINUSMA (Mali)*

Ontwikkelingen

De belangrijkste politieke ontwikkeling in Mali in 2015 was de ondertekening van het vredesakkoord van Algiers dat na een lang onderhandelingstraject op 20 juni werd bekrachtigd. Na de ondertekening van het vredesakkoord besloot de VNVR op 29 juni om het mandaat van MINUSMA aan te passen en ondersteuning van uitvoering van het vredesakkoord op te nemen in het mandaat. Ook is op voorstel van Nederland in de preambule van het VN-mandaat een verwijzing opgenomen over de problematiek van mensensmokkel. De Kamer is met de brief van 3 juli 2015⁵⁵ geïnformeerd over de aanpassing en verlenging van het VN-mandaat tot 30 juni 2016.

Nederland neemt sinds november 2013 deel aan MINUSMA. Met de artikel 100-brief van 19 juni 2015⁵⁶ is de Nederlandse bijdrage aan MINUSMA verlengd tot 31 december 2016. Het besluit om de Nederlandse bijdrage te verlengen was mede gebaseerd op de tussentijdse evaluatie over de Nederlandse bijdrage aan MINUSMA die op 7 mei 2015 aan de Kamer is aangeboden.⁵⁷ Hieruit bleek dat Nederland een cruciale bijdrage aan MINUSMA levert en een wezenlijk aandeel heeft in de opbouw van de inlichtingencapaciteit in de missie. De evaluatie behandelde verder de ontwikkelingen op het terrein van de humanitaire situatie, de regionale dimensie,

⁵⁴ Zie voor aanvullende informatie over het personeelsregistratiesysteem en de uitbetaling van de salarissen voor het *Somali National Army*, de antwoorden op de vragen 32, 33 en 34 in de brief (Kst 29521, nr. 307) inzake de art. 100 brief Nederlandse bijdrage aan piraterijbestrijding 2016 van 8 april 2016.

⁵⁵ KST 29 521, nr. 251.

⁵⁶ KST 29 521, nr. 293.

⁵⁷ KST 29 521, nr. 292.

ontwikkelingssamenwerking, mensenrechten, invloed in de missie, gender en de werkomstandigheden van Nederlandse militairen.

Met de voortgangsrapportage van 18 december 2015⁵⁸ is de Kamer geïnformeerd over de ontwikkelingen ten aanzien van MINUSMA en de Nederlandse bijdrage daaraan. Hierin is specifiek aandacht besteed aan het inlichtingenwerk en het gebruik van inlichtingencapaciteit voor de aanpak van mensenhandel.

In deze evaluatie zal aandacht worden besteed aan die elementen van het toetsingskader die in eerdere correspondentie aan de Kamer nog niet aan de orde zijn geweest.

Civiele activiteiten

De SGVN benoemde op 25 augustus 2015 de Nederlandse diplomaat Koen Davidse tot plaatsvervangend Speciaal Vertegenwoordiger van de SGVN in Mali. Hij is als tweede man binnen MINUSMA verantwoordelijk voor politieke zaken.

Daarnaast waren er in 2015 namens Nederland zes civiele experts actief in de missie. Het ging om een politiek adviseur van de Speciaal Vertegenwoordiger van de Verenigde Naties (SV SGVN) (in functie sinds najaar 2013) en experts op gebied van publieke informatievoorziening (december 2014), strategische beleidsvorming UNPOL (december 2014), hervorming van de veiligheidssector (januari 2015), bescherming van burgers (januari 2015) en gender (augustus 2015). De civiele experts, onder andere op de voor Nederland politiek prioritaire gebieden gender en *Protection of Civilians* hebben een nuttige bijdrage geleverd aan de verschillende beleidsterreinen binnen de missie waarop zij werkzaam waren in 2015. Ook hebben zij een bijdrage geleverd aan het versterken van de Nederlandse informatiepositie ten aanzien van ontwikkelingen binnen de missie en Mali. Gezien de complexiteit van het conflict in Mali was dit van belang. Ook waren er twee civiele adviseurs bij de missie geplaatst, één in Gao en één in Bamako, zij speelden een belangrijke rol bij de het versterken van de Nederlandse informatiepositie van het conflict in Mali. Daarnaast vervulden de *civilian advisor*, CIVAD, in Bamako en Gao een belangrijke liaison functie tussen de Nldse militaire inzet en de civiele tak van de missie. Ook spelen de CIVADS een rol bij het identificeren van mogelijke samenhang tussen activiteiten van MINUSMA en Nederlandse bilaterale inzet.

Militaire activiteiten

Bevelsstructuur en geweldsinstructie

Zoals gecommuniceerd in de tussentijdse evaluatie⁵⁹ opereerde het MINUSMA-hoofdkwartier niet altijd met de door Nederland gewenste daadkracht en snelheid. Hoewel dit er ook in 2015 toe leidde dat de autorisatie van wapeninzet of de inzet van luchttransport soms te langzaam verliep was er wel sprake van vooruitgang. Zo zijn met de nieuwe *Force Commander* afspraken gemaakt om autorisatie van luchttransport te bespoedigen.

De commandostructuur van MINUSMA ging steeds krachtiger functioneren door onder andere verbeterde *campaign planning*, waarbij meer systematisch inlichtingen

58 KST 29 521, nr. 309.

59 KST 29 521, nr. 297.

werden benut. Continue verbetering is echter nodig. Juist omdat Nederland, anders dan Zweden in sector West, voor functionele en modulaire bijdragen en niet voor een afgebakende gebiedsverantwoordelijkheid heeft gekozen is de effectiviteit van de Nederlandse bijdragen afhankelijk van het goed functioneren van de gehele commandovoeringsketen.

Risico's

Risico's die samenhangen met de klimatologische, sanitaire en medische omstandigheden bleven aandacht vragen. Onderwerpen van aandacht, onder meer tijdens bezoeken door Nederlandse medische staffunctionarissen, waren de hoge luchtvochtigheid in de woonchalets in de regenperiode, de nationale medische ondersteuning, de medische transportorganisatie, de basis hygiënische discipline en de mate waarin de kleding beschermt tegen insecten.

Militair vermogen

Over het algemeen waren de door Nederland ingebrachte eenheden geschikt voor de door hen uit te voeren taken. Dit neemt niet weg dat het aanpassen van het materieel aan de actuele eisen een voortdurend proces was. In 2015 ging de aandacht vooral uit naar de instandhouding van de wielvoertuigen, nachtzichtapparatuur voor de Chinooks en de infrastructuur op Kamp Castor. Verder werd er bijzondere aandacht besteed aan de drinkwatervoorziening. In het kader van de aandacht voor duurzaamheid en het verkleinen van de *footprint* is bezien in welke mate bij de drinkwatervoorziening afvalwater kan worden hergebruikt.

Internationale samenwerking

Zoals verwoord in de voortgangsrapportage van 18 dec jl.⁶⁰ werkt of gaat Nederland binnen MINUSMA samenwerken met Duitsland, Tsjechië, Denemarken, Zwitserland, België, en Estland. Deze landen nemen Nederlandse taken over of versterken de Nederlandse inzet. De voorbereiding hierop, die al in 2015 plaatsvond, vereiste intensieve afstemming met deze partners door het ministerie van Defensie. Bilaterale afspraken zullen worden vastgelegd en er wordt voor gewaakt dat de Nederlandse inspanningen blijven aansluiten bij het mandaat van de missie.

2.3.4

EUTM (Mali)

Ontwikkelingen

De militaire EU-trainingsmissie Mali (EUTM Mali) is opgericht op 18 februari 2013 en heeft als doel de capaciteit van operationele eenheden en de hervorming van de commandostructuur van het Malinese leger (FAMA) te bevorderen. Het Malinese parlement keurde in januari 2015 een wet goed voor de herinrichting en versterking van het leger en reserveerde hiertoe middelen in de begroting. EUTM speelde een belangrijke rol adviserende rol bij de totstandkoming van deze wet en speelt ook een actieve rol bij de uitvoering van de wet.

Militaire activiteiten

De Nederlandse militair was werkzaam binnen het Belgische militaire contingent dat zorg draagt voor de beveiliging van EUTM. Hij voerde zijn stafwerkzaamheden uit ten behoeve van de ondersteuning van de inzet van deze Belgische eenheid. De bijdrage

60 KST 29 521, nr. 309.

maakt onderdeel uit van de geïntegreerde benadering in deze regio en versterkt de Nederlandse informatiepositie.

2.3.5 *EUCAP Sahel (Mali)*

Ontwikkelingen

De civiele missie EUCAP Sahel Mali is op 15 april 2014 opgericht ten behoeve van de capaciteitsopbouw van de binnenlandse veiligheidssector. Sinds begin 2015 is de missie operationeel en werkt deze samen met nationale en internationale betrokken partijen zoals MINUSMA. Het mandaat van de missie (aflopend op 14 januari 2017) richt zich op het verbeteren van de operationele effectiviteit, het personeelsmanagement en het versterken van de politieke controle over de binnenlandse veiligheidsdiensten.

Op 19 januari 2015 zijn de trainingen voor de politie, gendarmerie en nationale garde, en de adviserende taken van start gegaan. Sinds 1 augustus 2015 is de missie volledig operationeel. In vergelijking met andere missies in de regio (EUCAP Sahel Niger, EUBAM Libië) heeft EUCAP relatief snel kunnen starten met de uitvoering van het mandaat en heeft de missie op het juiste niveau afspraken kunnen maken met de relevante partners, zowel binnen Malinese overheid als internationale gemeenschap.

Zoals in het verslag van de RBZ op 18 mei 2015 met de Kamer is gecommuniceerd, tracht Nederland de bijdrage aan EUCAP Sahel Mali uit te breiden tot ongeveer acht politiefunctionarissen. Vooral vanwege de hoge eisen die EUCAP Sahel Mali stelt aan de Franse taalvaardigheid van kandidaten heeft Nederland tot nu toe nog niet volledig kunnen voldoen aan de voorgenomen uitbreiding.

Civiele activiteiten

Nederland levert een civiele expert aan de missie die werkt aan de coördinatie tussen EUCAP-activiteiten en inspanningen van MINUSMA en andere internationale organisaties. De activiteiten van MINUSMA (UNPOL) en EUCAP Sahel Mali hangen nauw met elkaar samen. Dankzij wederzijdse liaisons verloopt de coördinatie van de trainingen goed.

Militaire activiteiten

Naast de civiele expert is sinds december 2015 een KMar-functionaris in het gebied actief. Zij verzorgt opleidingen op het gebied van *Human Resources Management* en adviseert en traint het kader van de politie, gendarmerie en de nationale garde.

2.3.6 *UNMISS (Zuid-Sudan)*

Ontwikkelingen

Zuid-Sudan heeft nog sterke ondersteuning door de internationale gemeenschap. Nederland heeft zich, net als vele andere landen, in aanloop naar en sinds de onafhankelijkheid van Zuid-Sudan in juli 2011 ingezet voor de opbouw van het land met als doel stabiliteit en ontwikkeling te bevorderen. Een personele bijdrage aan UNMISS kwam tevens tegemoet aan de wens van het kabinet om via een geïntegreerde benadering bij te dragen aan de ontwikkeling van Zuid-Sudan.

In maart 2015 liepen de vredesonderhandelingen onder leiding van de *Intergovernmental Authority on Development* (IGAD) vast. Een doorstart van het vredesproces resulteerde op 17 augustus 2015 in de ondertekening van een

vredesakkoord door de SPLM/IO van rebellenleider Machar en de groep van *Former Detainees* (FD). Vijftien dagen later ondertekende ook president Kiir, onder druk van de internationale gemeenschap, het akkoord. Naast de instelling van een permanent staakt-het-vuren, omvat het feitelijk een blauwdruk voor een complete hervorming van Zuid-Sudan.⁶¹ De implementatie van het vredesakkoord kwam na de ondertekening moeizaam en met veel vertraging op gang. Positieve resultaten op deelgebieden van het akkoord werden afgewisseld door maatregelen door zowel de regeringspartij SPLM als de oppositie SPLM/IO bedoeld om de uitvoering van het akkoord te traineren.

Mede dankzij de betrokkenheid van de internationale gemeenschap is een robuuste monitoringsstructuur ontwikkeld. De *Joint Monitoring and Evaluation Commission* (JMEC) vormt het belangrijkste orgaan binnen deze structuur. De *Ceasefire and Transitional Security Arrangement Monitoring Mechanism* (CTSAMM) zou specifiek moeten toe zien op de naleving van de veiligheidsarrangementen uit het akkoord.

Het ondertekenen van het vredesakkoord is een stap in de goede richting. De realiteit op de grond is echter dat het staakt-het-vuren nog steeds geschonden wordt en er nog veel gewelddadigheden plaatsvinden. Het besluit van President Kiir om, tegen de geest van het akkoord in, de eerdere 10 deelstaten opnieuw te verdelen tot 28 deelstaten heeft bovendien een destabiliserend effect. De humanitaire gevolgen van de voortdurende crisis zijn ernstig. Zuid-Sudan telde in 2015 zo'n zes miljoen hulpbehoevenden, waarvan meer dan twee miljoen ontheemden. Bijna 200.000 burgers werden in 2015 door UNMISS beschermd in zgn. *Protection of Civilians* (PoC) kampen. Het VN-mandaat van UNMISS is op 15 december 2015 door de VNVR in resolutie 2252 aangepast en verlengd tot 31 juli 2016. Het herziene mandaat kent enkele wijzigingen ten opzichte van het vorige mandaat. Ten eerste krijgt UNMISS een (politieke) rol bij de uitvoering van het vredesakkoord. Ten tweede is het troepenplafond verhoogd van 12.500 naar 13.000 militairen en van 1.323 naar 2.001 politiefunctionarissen.

Militaire activiteiten

Begin 2015 bestond de Nederlandse bijdrage gemiddeld uit 20 militairen (12x IPO en 8x staf- en liaisonofficier) en drie politiefunctionarissen (IPO). Het werk van de IPOs bestond uit het handhaven van orde (*community policing*) op de PoC-kampen. De stafofficieren hielden zich bezig met luchtverkeersleiding, het maken van analyses, het ontwikkelen van doctrines voor civiel-militaire samenwerking, het helpen oprichten van een sector hoofdkwartier, genderadvies, logistieke bevoorrading, nationale ondersteuning en juridisch advies en trainingen. De liaisonofficieren vormden de intermediair tussen UNMISS en militaire autoriteiten in Zuid-Sudan.⁶²

Hoewel de UNMISS-activiteiten de humanitaire situatie hebben verbeterd mag het effect niet worden overschat aangezien alleen het deel van de bevolking dat in de PoC-sites verblijft kan worden beschermd. UNMISS ontbeerde middelen (voor transport door de lucht en op de rivieren), gevechtskracht en daadkracht om effectieve bescherming in de roerige buitengebieden te kunnen bieden. Daarnaast

61 De Kamer is per brief (kenmerk 2015.508567 d.d. 18 september 2015) geïnformeerd over de inhoud en betekenis van het in augustus 2015 ondertekende vredesakkoord.

62 KST 29 521, nr. 255 en KST 29 521, nr. 281.

ontbrak het aan voldoende medewerking van de regering van Zuid-Sudan. De *Status of Forces Agreement* (SOFA) werd regelmatig geschonden met de beperking van de bewegingsvrijheid van UNMISS. Zo werd bijvoorbeeld de Nederlandse functionaris die op het vliegveld van Juba bij de afdeling Immigratie te werk was gesteld de toegang door de lokale autoriteiten ontzegd waardoor deze functie is opgegeven.

Een ander punt van zorg was de kwaliteit van de medische faciliteiten en medische evacuatie. Zoals gemeld in de brief aan de Kamer van 12 februari 2016 over verlenging van de Nederlandse bijdrage aan UNMISS zag het kabinet zich genooddaakt in augustus 2015 enkele IPO's bestemd voor inzet in Bentiu, terug te trekken toen helder werd dat de VN de medische randvoorwaarden ter plaatse niet kon garanderen.

Zo bleek er onvoldoende luchttransport beschikbaar om personeel binnen de gestelde normtijden naar een *role-2* ziekenhuis te verplaatsen. Daarnaast verliep de procedure om van de strijdende partijen toestemming voor de vliegbewegingen te verkrijgen langer dan de gestelde normtijden van de VN en Nederland. Toen in december 2015 bleek dat de VN nog steeds niet kon voldoen aan haar eigen medische randvoorwaarden werd, na intensief contact met de VN, besloten de IPO-bijdrage aan UNMISS per december 2015 op te schorten. De IPO die op dit moment nog in de missie aanwezig is dient een jaarcontract uit in Juba. Hier voldoet de medische evacuatie aan de Nederlandse eisen. Zodra de omstandigheden dit toelaten zal de Nederlandse IPO-bijdrage weer hervat worden met maximaal 15 politiefunctionarissen en zal de Kamer daarover worden geïnformeerd.

De Nederlandse functionarissen hebben in 2015 een belangrijke bijdrage geleverd aan de hoofdtaak van UNMISS: de bescherming van de burgerbevolking.⁶³ De bijdrage aan UNMISS is relatief klein in omvang, maar is een belangrijk onderdeel van de geïntegreerde inzet van Nederland in Zuid-Sudan.

2.3.7

EUFOR CAR

Ontwikkelingen

De Centraal Afrikaanse Republiek kent een historie van crises. Begin 2015 stabiliseerde de situatie in het land enigszins. Het voor januari 2015 geplande verzoeningsforum werd uitgesteld en was van 27 april – 4 mei 2015. Tegen verwachting in verliep het verzoeningsforum goed en braken er geen gewelddadigheden uit tussen (gewapende) groeperingen. Er werden akkoorden gesloten op het gebied van DDR voor kinderen en politieke verzoening. Andere resultaten zijn de oprichting van een speciaal straffhof en een waarheidscommissie, de organisatie van een referendum over de revisie van de grondwet en de vaststelling van een humanitaire en ontwikkelingsagenda.

Eind september 2015 braken er in de hoofdstad Bangui echter opnieuw onrusten uit na een periode van relatieve rust. Helaas bleken, tot verrassing van velen, de milities van Anti-Balaka en Séléka verre van verslagen. MINUSCA, 12.000 man sterk, bleek niet in staat een (tijdelijke) overname van hoofdstad Bangui te voorkomen. De verkiezingen, die gepland stonden voor oktober en november, en die een eind

⁶³ De Kamer is hierover en over de verlenging van de Nederlandse bijdrage aan UNMISS per brief geïnformeerd op 12 februari 2016.

moesten maken aan de transitieperiode, konden door dit geweld weer geen doorgang vinden. Na verschillende malen uitstel vond op 30 december 2015 de eerste ronde van de presidents- en parlementsverkiezingen plaats. Er werd massaal gestemd (79% opkomst). Anders dan bij het referendum over de grondwet op 13 december 2015 verliepen de verkiezingen relatief kalm, vooral omdat zowel Anti-Balaka als Séléka zich rustig hielden.

EUFOR CAR is in april 2014 van start gegaan als een overbruggende operatie tussen de MISCA-missie van de Afrikaanse Unie en de VN-missie MINUSCA, die de taken van MISCA zou overnemen. Doel van EUFOR CAR was het tijdelijk realiseren van een veilige en stabiele zone rondom Bangui. De missie werd volledig operationeel in augustus 2014 en kwam ten einde in maart 2015.

Militaire activiteiten

Nederland levert sinds het voorjaar van 2014 een juridisch adviseur aan de staf van EUFOR CAR in Bangui en twee stafofficieren aan het hoofdkwartier in Larissa. Het doel van de missie was het scheppen van een *safe and secure environment* in Bangui en bij het internationale vliegveld M' Poko. Tegen het einde van de missie in maart 2015 was de veiligheidssituatie verbeterd, al bleef deze fragiel. Ook de wijdverspreide criminaliteit bleef een groot probleem. De missie kampte bovendien met een gebrek aan capaciteit en een ongebalanceerde commandovoeringsstructuur. Vanaf maart 2015 werd de missie omgevormd tot een kleine advies- en mentoringmissie, de *EU Military Advisory Mission* (EUMAM CAR).

2.3.8

EUMAM CAR

Ontwikkelingen

EUMAM CAR is de *Military Advisory Mission* van de Europese Unie in de Centraal Afrikaanse Republiek. Het doel is bij te dragen aan SSR en de *top-down* opbouw van lokale strijdkrachten. *Bottom-up* militaire opbouw was nog niet mogelijk vanwege een door de VN opgelegd wapenembargo. EUMAM CAR werd opgestart in april 2015 en is volledig operationeel vanaf 17 juli 2015. Het mandaat van de missie loopt tot 16 juli 2016 en behelst voornamelijk activiteiten ter ondersteuning van het SSR-proces in de CAR, zoals het adviseren over trainingen, het verzorgen van cursussen, uitvoeren van liaisons taken, voorbereidend werk voor de VN op het gebied van SSR en ondersteuning van de *Forces Armées Centrafricaines* (FACA) bij het *vetting process* van nieuwe militairen.

Militaire activiteiten

Nederland droeg in 2015 bij met een stafofficier (personeelslogistiek) en een chauffeur. Vanwege het moeizame verloop van het *Force Generation Process* voor deze missie beoogde Nederland met deze bijdrage betrokkenheid met de CAR en solidariteit met de EU te tonen. EUMAM CAR heeft in de eerste helft van 2015 effectief kunnen opereren en er was een stijgende lijn te zien in de invloed en capaciteit van de FACA. Vanwege de weer opblaiende gevechten sinds september was het advieswerk tijdelijk zeer moeilijk uitvoerbaar. In de laatste maanden van 2015 stabiliseerde de veiligheidssituatie weer en konden de werkzaamheden worden hervat.

2.3.9 SSD (Burundi)

Ontwikkelingen

Het SSD-programma draagt bij aan de professionalisering van leger en politie en democratisering van het bestuur van de veiligheidssector op basis van een MoU van 2009 met een looptijd van acht jaar. Het programma ging in oktober 2014 de derde fase in. In deze fase richten de activiteiten zich op duurzame capaciteitsopbouw van het ministerie van Defensie en van het ministerie van Publieke Veiligheid (Politie) alsook op de bevordering van transparantie van budgetten van beide ministeries.

Na de mislukte poging tot staatsgreep van 13 mei 2015 besloten de ministers van BZ en voor BHOS op 14 mei, vanwege de onzekere situatie in Burundi, het SSD-programma op te schorten, met uitzondering van de pijler Goed Bestuur (*Governance*) die zich richt op het versterken van parlement en maatschappelijk middenveld.

Als reactie op het inzweren van Pierre Nkurunziza voor zijn derde termijn als president van Burundi op 20 augustus 2015, werd de bilaterale relatie met Burundi herzien conform de kamerbrief van 1 juli 2015: alle hulp die (nog) direct via de Burundese overheid verliep werd stop gezet. Dit betrof vooral de leger- en politie pijlers van het SSD-programma. In het streven de mogelijkheid van dialoog in stand te houden werden van Burundese zijde de functies van de drie Nationale Coördinatoren gehandhaafd en van Nederlandse zijde de mogelijkheid open gehouden de functies van de twee Strategische Adviseurs bij de Burundese ministeries van Defensie (MDNAC) en Politie (MSP) te handhaven. Van deze mogelijkheid is sinds mei 2015 geen gebruik gemaakt.

Militaire activiteiten

De twee Nederlandse militairen waren in 2015 werkzaam binnen het Burundese ministerie van Defensie (strategisch adviseur) en binnen het Burundees-Nederlandse projectteam (coach). Na het uitbreken van de gewelddadigheden in mei 2015 werd besloten het personeel terug te laten keren naar Nederland, in afwachting van verbetering van de situatie. Hiervan is echter nog geen sprake. De situatie in Burundi wordt sindsdien in samenwerking met het ministerie van Buitenlandse Zaken gevolgd.

2.3.10 ACOTA (Burundi, Uganda, Niger, Burkino Faso)

Ontwikkelingen

Het *African Contingency Operations Training and Assistance* (ACOTA)-programma is opgezet in 2003 en is een programma van het *US State Department*. Het doel van ACOTA is het vergroten van de capaciteiten van Afrikaanse landen die bereid zijn bij te dragen aan vredesmissies, zodat de vredesmissies hun mandaat effectiever kunnen uitvoeren. ACOTA realiseert dit doel door het trainen van vredestroepen in deze landen. De door ACOTA getrainde vredestroepen worden ingezet in VN- en AU-vredesmissies en leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan veiligheid en stabiliteit in Afrika. Sinds 2003 heeft ACOTA circa 250.000 militairen in Afrikaanse landen getraind.

De Nederlandse bijdrage aan ACOTA bestaat uit trainingen ten behoeve van landen in voor Nederland prioritaire regio's (onder andere Sahel, Hoorn van Afrika en Grote

Meren) die tegelijkertijd gericht dienen te zijn op ontplooiing in VN-(gemandateerde) vredesmissies in voor Nederland prioritaire regio's, in dit geval MINUSMA en AMISOM.

Door de mislukte staatsgreep in Burundi besloot het kabinet op 1 juli 2015 naast de steun aan het SSD-programma in Burundi ook de Nederlandse bijdrage aan ACOTA in Burundi op te schorten.⁶⁴ Kort daarna besloten de Verenigde Staten als gevolg van verslechterde ontwikkelingen in Burundi het gehele programma stil te leggen. Zodra de Verenigde Staten besluiten het ACOTA programma in Burundi op te starten zal Nederland een besluit nemen over hervatting van de Nederlandse bijdrage aan ACOTA in Burundi.

Militaire activiteiten

In 2015 zijn door Nederlandse militairen⁶⁵ zes ACOTA-trainingen van elk ongeveer zes weken ondersteund in Burundi (2), Uganda (3), Niger (1) en Burkino Faso (1). Het was de eerste keer dat een training in Niger werd uitgevoerd. De militairen waren na hun training voorbestemd voor inzet in Mali. De leiding over het programma is in handen van de VS maar Nederland heeft door middel van ambtelijk overleg en diplomatieke contacten ter plaatse wel invloed op het programma en de wijze waarop het programma wordt geleid. Tijdens halfjaarlijks (VS-NL) overleg wordt onder meer gesproken over het lesprogramma, de landen waar training wordt gegeven en de ervaringen met de verschillende Amerikaanse *contractors* die het programma uitvoeren. Nederland let hierbij onder meer op de mate waarin aandacht wordt besteed aan het Humanitair Oorlogsrecht en het opleiden van leidinggevende kaderleden.

Bij de keuze van het trainingsland houdt Nederland ook rekening met de omstandigheden ter plaatse. Bij een voorafgaande *Fact Finding Mission* wordt de veiligheid in kaart gebracht. Het komt dan ook voor dat wordt afgezien van training omdat, bijvoorbeeld in het geval van Benin, de medische eisen niet aan de Nederlandse normen voldoen.

Overige trainingsactiviteiten

Naast de diverse ACOTA-trainingen van Afrikaanse eenheden wordt door de Nederlandse krijgsmacht ook in Afrika geoefend. Nederlandse militaire eenheden trainen tijdens deze oefeningen samen met Afrikaanse eenheden waarbij de geïntegreerde civiel-militaire benadering en capaciteitsopbouw centraal staan. Met de brief van 29 januari 2016 is de Kamer geïnformeerd over dit optreden.⁶⁶

2.4 Azië (Afghanistan)

Met de beëindiging van de ISAF-missie eind 2014 is de westerse militaire presentie in Afghanistan aanzienlijk gereduceerd. Afghanistan is sinds januari 2015 zelf verantwoordelijk voor de veiligheid. Die transitie is in het eerste jaar uitdagend gebleken: de Taliban en andere opstandelingen maakten gebruik van dit overgangsjaar en bleven druk uitoefenen op het Afgaanse veiligheidsapparaat. Tegelijkertijd kan worden gesteld dat de Taliban en gelieerde groeperingen niet over het vermogen beschikten om de regering omver te werpen.

⁶⁴ De Kamer is hierover per Kamerbrief geïnformeerd op 1 juli 2015 (kenmerk: MINBUZA-2015.334123).

⁶⁵ Per training vier tot zes militairen.

⁶⁶ Brief minister van Defensie, antwoorden op schriftelijke vragen, 29 januari, ah-tk-20152016-1340.

Daar waar de *Afghan National Defense and Security Forces* (ANDSF) de strijd gecoördineerd aangingen, waren zij in staat om hun tegenstanders te verslaan of te verdrijven. Dat die coördinatie nog niet altijd vanzelfsprekend is, werd gedemonstreerd door de tijdelijke val van de stad Kunduz in september 2015. Nadat de ANDSF in juli 2015 succesvol een aanval wisten af te slaan konden zij in september maar korte tijd weerstand bieden en viel de stad in handen van opstandelingen. Middels de kamerbrief van 6 oktober 2015 is de Kamer hierover geïnformeerd.⁶⁷ Met behulp van westerse luchtsteun en westerse *Special Forces* konden grote delen van de stad op 1 oktober 2015 weer worden heroverd. Tijdens verdere gevechten om overige delen van de stad werd een Ziekenhuis van Artsen zonder Grenzen abusievelijk doelwit van een luchtaanval door een Amerikaans vliegtuig. Over de omstandigheden van deze aanval is de Kamer geïnformeerd met de kamerbrief van 18 december jl.⁶⁸

Verzoening en regionale stabiliteit zijn van groot belang voor verbetering van de veiligheidssituatie en duurzame stabiliteit. President Ghani heeft zich sinds zijn aantreden sterk gemaakt voor het vinden van een politieke oplossing voor de huidige instabiliteit en heeft toenadering tot Pakistan gezocht. Dit leverde in eerste instantie nog weinig resultaten op, maar de *Heart of Asia*-conferentie die op 8-9 december jl. in Islamabad werd gehouden bracht daar verandering in. Na afloop van de conferentie werd bekend gemaakt dat Afghanistan en Pakistan zullen inzetten op een hernieuwd vredesoverleg met de Taliban, met steun van VS en China. Positief is dat ook China in deze regionale dynamiek een steeds positievere rol speelt. Echter, eenheid binnen de Afghaanse regering over de richting van het vredesproces en een delegatie die de gehele Taliban kan vertegenwoordigen, zijn ook onontbeerlijke voorwaarden voor de vredesbesprekingen. De Afghaanse regering ziet zich niet alleen in het vredesproces voor uitdagingen gesteld. Naast de fragiliteit van de regering zijn ook de magere resultaten op het gebied van economische ontwikkeling, de corruptie en de slechte financiële situatie een risico voor de ontwikkeling van Afghanistan.

In 2015 zijn Nederlandse militairen ingezet in het kader van de NAVO-missie *Resolute Support*⁶⁹ en de politieke VN-missie *United Nations Assistance Mission in Afghanistan*⁷⁰.

2.4.1 *NATO Resolute Support Mission (Afghanistan)* Ontwikkelingen

De NAVO-missie *Resolute Support Mission* (RSM) is de opvolger van ISAF. De missie beperkt zich tot *Train Advice and Assist* (TAA)-activiteiten en voert geen gevechtstaak uit. De advisering is gericht op de ANDSF. In de eerste fase van de missie zet de NAVO ruim 11.000 troepen in; centraal in Kabul en verdeeld over de vier regio's: Noord (Mazar-e-Sharif), Oost (Bagram), Zuid (Kandahar) en West (Herat). TAA-activiteiten richten zich op het ministeriële niveau en het legerkorps-niveau van de *Afghan National Army* en op het zone-niveau van de *Afghan National*

67 KST 27 925, nr. 563.

68 KST 27 925, nr. 567.

69 Officiële website van RSM <http://nato.usmission.gov/afghanistan.html> Omvang ongeveer 13.000 militairen uit 42 verschillende landen. Zes landen leveren grote militaire contingenten (Verenigde Staten, Georgië, Duitsland, Italië, Roemenië en Turkije, samen meer dan 10.000 militairen)

70 Officiële website van UNAMA <http://www.unama.unmissions.org>. Sterkte ongeveer 1.600 functionarissen (waarvan ruim 1.100 Afghanen), 14 militaire adviseurs en 2 politie adviseurs.

Police, met als doel eraan bij te dragen dat de Afghaanse regering het veiligheidsapparaat zelfstandig kan inzetten en handhaven, zodat de veiligheidssituatie in het land kan worden beheerst.

Mede als gevolg van de politieke impasse die ontstond na de Afghaanse Presidentsverkiezingen presteerde de ANDSF nog niet op het niveau dat de missie verwachtte. In 2015 rapporteerde de toenmalige commandant Campbell dat deze achterstand niet kon worden ingehaald door de militaire activiteiten te intensiveren. Hij achtte het noodzakelijk om de overgang naar fase 2, waarin de missie zich terugtrekt naar een beperkte presentie in Kabul, uit te stellen. Nederland heeft in NAVO-verband met de verlenging van fase 1 ingestemd.⁷¹

De verlenging van fase 1 heeft geen gevolgen voor de Nederlandse inzet op andere terreinen, zoals ontwikkelingssamenwerking. De Nederlandse bijdragen aan het *Law and Order Trust Fund for Afghanistan*, het *Afghan Reconstruction Trust Fund* van de Wereldbank en, afhankelijk van de veiligheidssituatie, het rechtsstaatprogramma Kunduz worden gecontinueerd. Naast de militaire inzet heeft Nederland in 2015 ook een diplomaat gedetacheerd bij het Duitse civiele contingent in Mazar-e-Sharif als *Director Governance*. Deze positie versterkte de goede samenwerking met Duitsland, was bevorderlijk voor de informatiepositie van Nederland in de missie en kwam ook de civiele programma's ten goede.

Militaire activiteiten

Nederland droeg in 2015 tot 100 militairen bij aan RSM. Nederlandse militairen waren geplaatst bij het door Duitsland geleide *Train Advice and Assist Command North* (TAAC-N) in Mazar-e-Sharif en op het Hoofdkwartier in Kabul. Nederlandse adviseurs geplaatst bij TAAC-N adviseren op het gebied van operaties, opleidingen, bedrijfsvoering en de hervorming van het veiligheidsapparaat. Ter ondersteuning van die advisering zijn Nederlandse militairen onder meer belast met beveiliging, transport en (specialistische) medische ondersteuning.

Sinds het begin van de nieuwe missie is duidelijk geworden dat de te adviseren eenheden zich niet altijd in de directe omgeving van Mazar-e-Sharif bevinden. Daarnaast is door het toenemende operationele tempo het aantal Afghaanse eenheden dat in Noord-Afghanistan opereert uitgebreid. De taakbelasting en het dekkingsgebied van TAAC-N zijn daarmee toegenomen. Adviseurs zijn op meer locaties en op grotere afstanden ingezet dan voorzien. TAAC-N is ertoe overgegaan adviseurs door middel van helikopters naar de Afghaanse eenheden te vervoeren. Op die manier kan sneller en veiliger worden verplaatst en kunnen meer Afghaanse eenheden worden bediend.

In 2015 is aangekondigd dat de door Nederland geleverde OK-capaciteit (één chirurg, één anesthesioloog, één anesthesieassistent en twee OK-verpleegkundigen) om capaciteitsredenen in februari 2016 zou worden teruggetrokken. De door Nederland geleverde IC-verpleegcapaciteit (twee verpleegkundigen) is in stand gehouden. Als compensatie heeft Nederland aan Duitsland een *Mobile Medical Team* ter uitbreiding

71 KST 27925 nr. 541.

van de beperkte afvoercapaciteit aangeboden. Vooralsnog heeft Duitsland van dit aanbod geen gebruik gemaakt.

2.4.2 UNAMA (Afghanistan)

Ontwikkelingen

De *United Nations Assistance Mission in Afghanistan* (UNAMA) is een politieke missie opgericht in 2002. UNAMA ondersteunt de regering en de bevolking van Afghanistan bij het versterken van draagvlak voor duurzame vrede en goed bestuur. Ook coördineert UNAMA de inspanningen van internationale partners. Deze laatstgenoemde rol is in 2015 met het aflopen van de ISAF-missie eind 2014 nog belangrijker geworden. Centraal in het werk van UNAMA het afgelopen jaar stond de implementatie door de Afghaanse overheid van het *Self-Reliance through Mutual Accountability Framework* en de hervormingsagenda van de nieuw gevormde regering. Daarnaast rapporteert UNAMA regelmatig over de voortgang van de wederopbouw van Afghanistan en over de mensenrechtensituatie. Ook onderhoudt UNAMA een communicatiekanaal met de Taliban en blijft zij met hen in gesprek over mensenrechten, humanitaire toegang en politieke betrokkenheid.

Civiele activiteiten

In 2015 was er namens Nederland één militair van de Koninklijke Marechaussee bij het hoofdkwartier van UNAMA in Kabul gedetacheerd. De werkzaamheden behelsden het begeleiden en ondersteunen van het Afghaanse ministerie van Binnenlandse Zaken in de ontwikkeling van civiele politietaken op landelijk niveau.

2.5 Internationale hoofdkwartieren

Met de inzet van individuele Nederlandse militairen bij diverse internationale operationele hoofdkwartieren was het mogelijk:

- uit eerste hand inzicht te verkrijgen in de wijze waarop operaties zich ontwikkelden;
- indien noodzakelijk Nederlandse standpunten in te brengen en op een directe manier invloed uit te oefenen op het operatieverloop;
- Nederlandse staffunctionarissen ervaring te laten opdoen met het militair-operationele niveau.

Hoofdkwartier	Locatie	Aantal
RSM <i>Relatie met operaties in Afghanistan</i>	Kabul	11
CMF <i>Relatie met operaties in het kader van piraterijbestrijding</i>	Bahrein	2-3 ⁷²
MINUSMA	Bamako	9
EUFOR CAR <i>Relatie met operaties in Republiek Centraal Afrika</i>	Bangui	1
EULPC <i>Relatie met EU bijdrage in Libië</i>	Tunis	1

Tabel 4: Bijdrage internationale hoofdkwartieren

⁷² Vanaf augustus 2015 is de Nederlandse bijdrage verminderd naar 2 militairen.

Naast de inzet van individuele Nederlandse militairen in bovenstaande internationale operationele hoofdkwartieren zijn ook Nederlandse militairen geplaatst op staffuncties in internationale (zoals bijvoorbeeld VN, NATO, EU) en nationale (zoals Britse, Duitse, Franse, Amerikaanse) commandostructuren.

3 Nationale inzet

In 2015 zijn Nederlandse militairen ook ingezet onder nationaal gezag binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Dit type operaties geschiedt in het kader van de Derde Hoofdtak van de Krijgsmacht. De minister van Defensie heeft tijdens het AO op 4 november 2015 toegezegd op dit punt uitgebreider te rapporteren in het jaarverslag van Defensie met het doel de ontwikkelingen in het kader van deze hoofdtak te kwantificeren. In dit evaluatierapport ligt voor wat betreft de nationale inzet het accent op de omvangrijkste operaties.

3.1 Nationale inzet (Koninkrijk der Nederlanden)

Ontwikkelingen

In het kader van het programma Versterking Civiel Militaire Samenwerking (VCMS) werkte Defensie in 2015 samen met het ministerie van Veiligheid & Justitie aan verbeterde samenwerking met crisisdiensten. Toenemende samenwerking in de voorbereidende, ook wel 'koude', fase van crisisbeheersing is verder ontwikkeld. Dit kwam ook tot uiting in tal van decentraal gesloten convenanten tussen Defensie en de veiligheidspartners. De veiligheidspartners zijn goed geïnformeerd over de capaciteiten van Defensie en de procedures omtrent het invoeren van militaire bijstand en steunverlening. Hieraan flankerend versterkte Defensie de ondersteuning van haar partners door het verder ontwikkelen en professionaliseren van de militaire adviescapaciteit. De bij iedere veiligheidsregio aanwezige Officier Veiligheidsregio is een zichtbare weergave van de structurele verankering in het nationale veiligheidsdomein.

Activiteiten

Defensie verleent militaire bijstand voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid en voor de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde op basis van de Politiewet 2012. Deze bijstand wordt zowel door de KMar geleverd (op grond van artikel 57) als door andere defensie-eenheden (artikel 58). Daarnaast wordt bijstand verleend op grond van de Wet Veiligheidsregio's 2010 in geval van een ramp of crisis, of de vrees voor het ontstaan daarvan. Steunverlening aan bestuursorganen wordt verleend op grond van de regeling militaire steunverlening in het openbaar belang uit 2007. Tenslotte wordt op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken internationale noodhulp verleend op basis van convenanten.

Ook in 2015 is Defensie veelvuldig ingezet voor militaire bijstand en steunverlening. De onderstaande tabel illustreert de omvang van de activiteiten in 2015:

	Aantal inzetten in 2015
<i>Reguliere inzet</i>	
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD)	1837
Patiëntenvervoer	172
<i>Search And Rescue (SAR)</i>	5
<i>Renegade onderscheppingen</i> ⁷³	5

⁷³ KST 29 754, nr. 60.

<i>Incidentele inzet</i>	
Bijstand Caribisch gebied	18
Bijstand Caribisch gebied door KMar	8
Bijstand KMar (Politiewet art. 57)	19
Strafrechtelijke Handhaving van de Rechtsorde	92
Handhaving Openbare Orde	32
Steunverlening Openbaar Belang	63
Bijstand Wet Veiligheidsregio's	11

Tabel 5: Nationale inzet Defensie

Op 1 juli 2015 zou het patiëntenvervoer door de lucht door Defensie worden beëindigd. De Regionale Ambulance Voorziening Fryslân kon echter pas met ingang van 22 augustus vervanging voor de defensiecapaciteit aanbieden. Uiteindelijk is daarom op 22 augustus de laatste reguliere vlucht vanaf de Waddeneilanden uitgevoerd.

Ook *Search And Rescue* (SAR) is sinds 1 januari 2015 niet langer een defensietaak. In 2015 is nog één SAR-vlucht in Europees Nederland en zijn twee SAR-vluchten in Caribisch Nederland uitgevoerd. Sinds 1 juli 2015 bevindt zich echter civiel medisch personeel aan boord van Noordzee Helikopters Vlaanderen en heeft Defensie geen rol meer in SAR.

De NCTV heeft Defensie in 2015 verzocht om de militaire bijstand te intensiveren met verdere maatregelen in het kader van contraterrorisme. Op grond van dit verzoek heeft Defensie de gegarandeerde capaciteiten voor bewakings- en beveiligstaken aangepast. De KMar heeft de bewaking en beveiliging van een aantal objecten met een hoog risico van de politie overgenomen zodat er voldoende politiecapaciteit beschikbaar is voor in de wijk. Gezien het langdurige karakter van het dreigingsbeeld heeft het kabinet in 2015 besloten tot het oprichten van zes KMar 'Hoog Risico' bewakingspelotons. De Krijgsmacht heeft de *notice to move* (NTM) voor één compagnie van het Bataljon Bewaken – Beveiligen teruggebracht van 48 naar zes uur. Daarnaast is de NTM van batch 1 teruggebracht van acht naar zes uur en zijn batch 1 (200 militairen) en batch 2 (1000 militairen) inzetbaar gemaakt voor bewakings- en beveiligstaken.

3.2 Inzet rond vlucht MH17

Ontwikkelingen

Op donderdag 17 juli 2014 kwamen 298 passagiers, onder wie 196 Nederlanders, om toen vlucht MH17 van Malaysia Airlines met een luchtdoelraket werd neergehaald boven Oekraïens grondgebied. De beheersing van deze crisis was een interdepartementale aangelegenheid, waarvoor de nationale crisisorganisatie werd geactiveerd, en waarvoor intensief werd samengewerkt met de evenzo diep getroffen regeringen van Australië en Maleisië.

Het kabinet had drie doelstellingen: (1) repatriëring van de slachtoffers en persoonlijke bezittingen, (2) onderzoek in internationale samenwerking naar de feitelijk toedracht van de ramp en (3) internationaal strafrechtelijk onderzoek,

waarbij het Nederlandse Openbaar Ministerie het voortouw zou nemen.⁷⁴ Hoewel de presentie in Oekraïne inmiddels in 2015 is afgeschaald, gingen de overheidsinspanningen ter verwezenlijking van benoemde strategie onverminderd voort.

Activiteiten

Op 7 augustus 2014 transformeerde de operatie MH17 *Recovery* naar een beperkte presentie in Charkov onder de naam *Interim Presence MH17*. Vanuit Kharkov is de terugverplaatsing van het ingezette materieel begeleid. In 2015 is nog enkel malen het rampgebied bezocht om onder andere stoffelijke overschotten, persoonlijke bezittingen en wrakstukken naar Nederland over te brengen. Op 11 mei 2015 is ook *Interim Presence MH17* beëindigd en zijn de contacten met betrokken Oekraïense diensten en internationale organisaties via de ambassade in Kiev geborgd, voor het geval er toch nog stoffelijke resten of persoonlijke bezittingen werden aangetroffen.

3.3 Vessel Protection Detachments (oostkust Afrika)

Ontwikkelingen

Op verzoek van rederijen zet Defensie sinds 2011 *Vessel Protection Detachments* (VPD) in op Koninkrijksgevlagde koopvaardij schepen ter bescherming van bemanning, schip en lading tegen aanvallen door piraten nabij Somalië.⁷⁵ Op 4 december 2015 is de Kamer het beleidsstandpunt 'Bescherming Nederlandse schepen tegen piraterij' aangeboden, aangaande de inzet van gewapende particuliere beveiligers aan boord van Nederlandse koopvaardij schepen. Dit heeft vooralsnog geen wijziging tot gevolg voor de wijze waarop Defensie de VPDs inzet. Als gevolg van het verkleinen van de *High Risk Area* (HRA)⁷⁶, onderzoekt Defensie wel het gebruik van nieuwe *pre-stock* locaties zoals een mogelijk nieuwe locatie in Sri Lanka.

Activiteiten

In 2015 zijn 62 aanvragen voor een VPD ontvangen. In totaal zijn 47 VPDs uitgevoerd. Van de aanvragen zijn er 14 later weer ingetrokken: zeven aanvragen omdat de reder de financiële bijdrage te hoog vond, vier aanvragen omdat het transport niet doorging, en drie aanvragen omdat de route werd verlegd. Eén aanvraag werd afgewezen omdat deze buiten een draaiboekcriterium (buiten het mandaatgebied) viel.

Het aantal VPDs dat jaarlijks wordt uitgevoerd lijkt te zijn gestabiliseerd (2013:42, 2014:53, 2015:47). Het aantal aanvragen is weliswaar enigszins gedaald maar dit ging gepaard met een dalend aantal afwijzingen en intrekkingen. Alle met een VPD beveiligde transporten zijn veilig op hun bestemming aangekomen. Er was onder de reders in 2015 wederom veel waardering voor de inzet van VPDs.

74 KST 33 997, nr. 7.

75 KST 30 490, nr. 9 en KST 32 706, nr. 9.

76 De HRA is op 8 oktober 2015 verkleind tijdens overleg door de *Contact Group of Piracy off the Coast of Somalia*, onder voorzitterschap van de EU. De Kamer is hierover geïnformeerd met de art 100-brief van 18 december 2015 (KST 29 521, nr. 307) en het antwoord op de schriftelijke vraag 36 van 3 februari 2016.

3.4 **FRONTEX (buitengrenzen Schengengebied)⁷⁷**

Ontwikkelingen

De belangrijkste taak van *Frontières Extérieures* (Frontex) is het versterken van de bewaking van de EU-buitengrenzen. Frontex coördineert gezamenlijke operaties op land, ter zee en in de lucht. Deze operaties zijn integraal onderdeel van de grenscontroles die de afzonderlijke landen zelf uitvoeren. Jaarlijks levert Nederland een bijdrage aan Frontex en draagt daarmee bij aan de bewaking van de buitengrenzen van de EU.

Als gevolg van de toenemende migratieproblematiek heeft de Europese Raad in april 2015 besloten de activiteiten van Frontex te intensiveren. Hiermee wordt getracht:

- een humanitaire ramp in en rond de Middellandse Zee te voorkomen;
- de toestroom van illegale migranten naar de EU te verminderen;
- mensensmokkel te bestrijden.

Nederland droeg in 2015 bij aan de Frontex-operatie Poseidon in het grensgebied tussen Griekenland, Bulgarije en Turkije, en aan operatie Triton aan de zuidgrens van Italië. Bovendien levert defensie structureel kennis en expertise aan Frontex. Het opleidingscentrum van de KMar en de Nederlandse Defensie Academie werken nauw samen met Frontex op het gebied van opleidingen. Frontex behoort tot het Beleidsterrein van de Staatsecretaris van Veiligheid en Justitie. Commandant KMar maakt namens Nederland deel uit van het *Management Board* van Frontex en de KMar fungeert als nationaal aanspreekpunt.

Activiteiten

In 2015 is tijdens verschillende Frontex operaties Nederlandse Defensiecapaciteit ingezet. Het betrof onder andere:

- ondersteuning door de KMar met gemiddeld 17 grenswachters die deel uitmaken van het *European Border Guard Team* voor grenssurveillance, grenscontroles, het *debriefen* en *screenen* van illegale immigranten en documentenonderzoek. Deze werkzaamheden werden uitgevoerd op zowel lucht- en zeehavens alsmede aan de landgrenzen.
- twee langdurig gedetacheerde experts voor het Frontex-hoofdkwartier in Warschau;
- twee patrouillevoertuigen (met *border surveillance officers*) en een speurhondenteam van de KMar (vanaf maart 2015 gedurende één jaar);
- een kustwacht patrouillevliegtuig (type Dornier) met bemanning ingezet vanaf het Italiaanse vliegveld Sigonella in de maanden april en oktober 2015 (t.b.v. *Joint Operation Triton*).
- een Rhib-vaartuig detachement (3 pax) in de periode 1 juli – 31 oktober op Chios (t.b.v. *Joint Operation Poseidon*).

3.5 **Grensbewaking en migratie**

Ontwikkelingen

Vanwege de sterk gestegen toestroom van migranten naar Nederland is de capaciteit van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) in 2015 overbelast geraakt.

⁷⁷ Officiële website van FRONTEX <http://www.frontex.europa.eu>.

Defensie heeft op verzoek van de minister van Veiligheid en Justitie de migratieketen in Nederland op diverse onderdelen ondersteund. Zo is aan het COA onder meer ondersteuning geleverd bij de opvang van migranten, de planning van het vervoer tussen opvanglocaties en de begeleiding van het locatiemanagement. Daarnaast hebben CLAS en CLSK de KMar-teams Mobiel Toezicht Veiligheid (MTV) versterkt ten behoeve van de controle op de migrantenstroom aan de landsgrens.

Activiteiten

Defensie heeft van meet af aan het uitgangspunt gehanteerd dat migranten niet op door Defensie in gebruik zijnde complexen kunnen worden opgevangen. Dit zou een ernstige verstoring van de interne bedrijfsvoering hebben veroorzaakt. De door Defensie voorgestelde complexen bevonden zich dan ook in het afstotingsproces en waren overgedragen aan de Rijksgebouwendienst. Voor de ingebruikname en tijdelijke bedrijfsvoering van deze complexen als noodopvang is expertise van Defensie ingezet.

Vanaf de formele beantwoording van het steunverzoek in september heeft Defensie aansluiting gezocht bij alle landelijke en lokale gremia in de migratieketen. Daarnaast is intern de Directie Operaties van de Defensiestaf opgeschaald om de militaire steunverlening te faciliteren. Ondanks de aanhoudende hoge instroom bleek het mogelijk om de crisiswerkwijze binnen afzienbare tijd te transformeren naar een reguliere beheersing van het migratieproces op basis van een landelijk plan, steunend op civiele capaciteiten.

Voor deze steunverlening is niet geput uit gegarandeerde capaciteiten ten behoeve van nationale inzet maar is naar behoefte expertise beschikbaar gemaakt. Ter verrekening is een buitengewone exogene voorziening getroffen waardoor het budget voor Financiering van Nationale Inzet van de Krijgsmacht (FNIK) kon worden ontzien.

4 Slotbeschouwing

Deze evaluatie is vormgegeven mede op grond van het Algemeen Overleg op 4 november 2015 en de motie van het Tweede Kamerlid Teeven van 18 november 2015, waarin werd verzocht om voortaan gelijktijdig met de evaluatie van de inzet van militairen ook de inzet van civiel personeel te evalueren. Aan dat verzoek is in deze evaluatie invulling gegeven. Bij de evaluatie van resultaten moet evenwel in acht worden genomen dat deze vrijwel altijd het resultaat zijn van multidisciplinaire inzet in coalitieverband, en dus vaak niet eenduidig aan de Nederlandse inzet zijn toe te schrijven.

Internationaal bestaat veel waardering voor de bijdrage die Nederland levert aan vredeshandhaving en coalitieoperaties. De inzet van de krijgsmacht is doelmatig en in lijn met de veiligheidsstrategie, waar ook uw Kamer goedkeuring aan heeft verleend. Met recht kan worden gesteld dat de Nederlandse krijgsmacht in en op veel gebieden actief is, niet in de laatste plaats in het nationale veiligheidsdomein. De balans tussen gereedstelling en inzet, en de haalbaarheid van operaties op grond van het instandhoudingsvermogen, worden daarom bij voortdurende bewaakt en consequent beoordeeld.

Het kabinet heeft het voornemen om kleinere bijdragen te blijven leveren. Met kleine bijdragen zijn belangrijke resultaten bereikt, vooral op het gebied van versterking van lokale veiligheidsstructuren, bijvoorbeeld in het Midden-Oosten en Afrika, waar een beperkte maar hoogwaardige bijdrage tot tastbare resultaten leidt. Het kabinet moedigt regionale veiligheidsorganisaties, zoals bijvoorbeeld de EU, aan om actief bij te dragen aan vrede en stabiliteit. Dan ligt het voor de hand dat Nederland hierin actief participeert. Bij de afweging van een Nederlandse bijdrage zal ook in de toekomst expliciet worden gekeken naar de mogelijkheden voor regionale focus en clustering van activiteiten.

Bijlage 1 Juridische grondslag

	Rechtsgrond	Geldig tot	Nederlandse toezegging tot
Operaties			
Strijd tegen ISIS Irak	Verzoek IRQ aan VN	onbepaald	okt 2016
Atalanta	VNVR resolutie 2246	nov 2016	eind 2016
MINUSMA	VNVR resolutie 2227	jul 2016	eind 2016
RSM	Overeenkomst NAVO-Afghanistan	onbepaald	eind 2016
Versterking Veiligheidsstructuren Balkan			
EUFOR Althea	VNVR resolutie 2247	nov 2016	nov 2016
EULEX Kosovo	VNVR resolutie 1244	onbepaald	jul 2016
KFOR	VNVR resolutie 1244	onbepaald	okt 2016
Midden Oosten Vredesproces			
UNTSO	VNVR resolutie 50	onbepaald	onbepaald
UNDOF	VNVR resolutie 2257	jul 2016	dec 2016
EUBAM Rafah	EU-overeenkomst	onbepaald	jul 2016
USSC	Overeenkomst USA-ISR-PA	onbepaald	jan 2016
Ondersteunende inzet in Afrika en Azië			
UNMISS	VNVR resolutie 2252	aug 2016	mrt 2017
EUTM Mali	Verzoek MLI aan EU	mei 2016	mei 2016
EUTM Somalië	Verzoek SOM aan EU	onbepaald	eind 2016
EUCAP SAHEL	Overeenkomst EU-Mali	jan 2017	juni 2016
SSD Burundi	Overeenkomst BDI-NLD	apr 2017	apr 2017 ⁷⁸
ACOTA	Overeenkomst USA-Afrikaanse landen	sep 2017	sep 2017
UNAMA	VNVR resolutie 2274	mrt 2017	dec 2016
Tewerkstelling internationale hoofdkwartieren			
Hoofdkwartier CMF	Overeenkomst	nov 2015	eind 2016
Hoofdkwartier NS2AU	Verzoek AU aan NAVO	onbepaald	onbepaald ⁷⁹
Hoofdkwartier EUMAM CAR	Verzoek CAR aan EU	mrt 2016	jul 2016
EULPC	Verzoek van EU	april 2017	jul 2016

78 Opgeschort.

79 Door Navo en Nederland besloten dit te beëindigen.